
Tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, syksy 2013

Laura Naukkarinen

Hämeen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvat

Tekijä	Laura Naukkarinen	Vuosi 2013
Työn nimi	Tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Tutkimuksen tavoitteena oli, että päiväkodin henkilökunta voisi tutkimustulosten avulla kehittää omia toimintatapojaan. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina oli erään päiväkodin integroitu erityisryhmä.

Tutkimuksen teoriapohjan muodostivat varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, varhaiserityiskasvatus, integroitu erityisryhmä sekä aiheesta aikaisemmin tehdyt tutkimukset. Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto hankittiin puolistukturoidun teemahaastattelun avulla ja analysoitiin teemoittelemalla.

Opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan vanhemmat kokivat integroidusta erityisryhmästä saadun ensitiedon pääosin riittäväksi. Tulosten mukaan vanhemmilla ei ollut erityisen paljon ennako-odotuksia ryhmää kohtaan. Kokeemukset ryhmästä olivat suurimmaksi osaksi positiivisia. Yhdeksi integroidun ryhmän hyväksi puoleksi koettiin suvaitsevaisuuteen kasvaminen. Kasvatuskumppanuuteen ja sen toimimiseen oltiin tyytyväisiä. Tärkeinä asioina kasvatuskumppanuudessa mainittiin päivittäiset keskustelut ja avoin kommunikatio.

Avainsanat integroitu erityisryhmä, varhaiserityiskasvatus, varhaiskasvatus

Sivut 34 s. + liitteet 2 s.

Hämeenlinna
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical education

Author	Laura Naukkarinen	Year 2013
Subject of Bachelor's thesis	Conceptions of non-disabled children's parents about the integrated daycare group	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to examine the conceptions of non-disabled children's parents about an integrated daycare group. The aim was that the personnel of the integrated daycare group could use the thesis results in order to develop their procedures. The cooperation partner of this thesis was an integrated special group in a daycare centre.

The theoretical background consists of early education, educational partnership, special education, integrated daycare group and former research on this theme. The thesis was qualitative. The data were collected with semi-structured interview and analysed thematically.

According to the results of the research the parents found that the preliminary information they had received about the integrated daycare group was mainly adequate. The results show that the parents had no specific expectations about the group. The experiences about the group were mainly positive. It was considered an advantage of the integrated daycare group that children will grow up open-minded. The parents were satisfied with the educational partnership. They mentioned daily conversations and open communication between personnel and parents as important aspects of the educational partnership.

Keywords integrated daycare group, special education, early education

Pages 34 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KÄSITTEET JA TEORIATAUSTA.....	2
2.1	Varhaiskasvatus.....	2
2.2	Kasvatuskumppanuus.....	2
2.3	Varhaiserityiskasvatus.....	3
2.4	Integroitu erityisryhmä.....	4
3	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA INTEGROIDUISTA ERITYISRYHMISTÄ.....	5
3.1	Vanhempien käsitys integroidusta erityisryhmästä.....	6
3.2	Henkilökunnan näkemyksiä integraatiosta.....	6
3.3	Tukilapsi integroidussa erityisryhmässä.....	7
3.4	Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä.....	8
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	10
4.1	Laadullinen tutkimus.....	10
4.2	Teemahaastattelu.....	11
4.3	Aineiston analyysi.....	12
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	13
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	15
5.1	Päätymisen integroituun erityisryhmään.....	15
5.2	Ensitieto ryhmästä.....	16
5.3	Ennako-odotukset.....	17
5.4	Integroidun erityisryhmän hyvät puolet.....	18
5.5	Integroidun erityisryhmän haasteita.....	19
5.6	Kehitysehdotuksia.....	20
5.7	Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä.....	21
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	23
6.1	Ensitieto ryhmästä.....	23
6.2	Odotuksia ryhmästä.....	24
6.3	Kokemuksia ryhmästä.....	25
6.4	Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä.....	27
7	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET.....	31
Liite 1	Kirje vanhemmille	
Liite 2	Haastattelurunko	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia käsityksiä tukilasten vanhemmilla on integroiduista erityisryhmistä. Tutkimuksen tavoitteena on saada vanhempien palaute päiväkodin henkilökunnan käyttöön.

Valitsin tutkimukseni aiheen oman mielenkiintoni mukaan. Pääaineeni on varhaiskasvatus ja sivuaineeni vammaistyö, joten halusin yhdistää nämä kaksi aluetta. Sain tutkimusidean Milla Jaakolan, Pauliina Kemppaisen ja Mira Pitkäsen (2010) opinnäytetyöstä Lastentarhanopettajien käsityksiä tukilapsien psykososiaalisesta kehityksestä integroidussa erityisryhmässä. Jaakolan ym. haastattelemat integroidun erityisryhmän työntekijät olivat toivoneet jatkotutkimusta siitä, millaisia asenteita ja odotuksia vanhemmilla on integroidusta erityisryhmästä ennen lapsen ryhmään tuloa. Myös Kurjen ja Törmän tutkimuksen tuloksista ilmikäynyt asia, että tukilasten vanhemmat eivät olleet ennen päiväkodin alkamista tienneet lapsen päiväkotiryhmän olevan integroitu ryhmä, sai mielenkiintoni heräämään entisestään (Kurki & Törmä 2007, 41).

Erityisen tuen tarve on viime vuosina lisääntynyt. Sekä erityislasten määrä että tuen tarpeen syvällisyys ovat kasvaneet. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy ovat korostuneet entisestään ja aiheuttaneet uusia haasteita päivähoidon. (Heinämäki 2004, 56; Huhtanen 2004, 105.) Yhä useampi lapsi kohtaa päivähoitossa tuen tarpeessa olevia lapsia. Lasten vanhempien kanssa tehty yhteistyö on iso osa päiväkotimaailmaa, joten päiväkodin toimintatapojen kehittäminen vanhempien näkemykset huomioiden on tärkeää.

Opinnäytetyön teoreettisen kehyksen muodostavat varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, varhaiserityiskasvatus sekä integroitu erityisryhmä. Myös samasta aihepiiristä aiemmin tehdyt tutkimukset kuuluvat opinnäytetyön teoreettisiin lähtökohtiin. Opinnäytetyön tutkimus oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto hankittiin puolistrukturoidulla temahaastattelulla. Saatu aineisto litteroitiin ja analysoitiin teemoittelemalla.

2 KÄSITTEET JA TEORIATAUSTA

Tärkeimmiksi käsitteiksi tutkimuksen teoriataustasta nousevat varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, varhaiserityiskasvatus sekä integroitu erityisryhmä. Lähteinä on käytetty alan kirjallisuutta, päivähoitolakia sekä aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus tarkoittaa pieniä lapsia koskevaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatus tapahtuu sekä lapsen vanhempien että kasvatuksen ammattilaisten toimesta. Yhteistyö näiden osapuolien välillä on hyvin tärkeää, jotta kasvatus olisi mahdollisimman monipuolista ja kokonaisvaltaista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään. (Stakes 2009, 11; PhL 1:2a §.)

Varhaiskasvatuksen keskeisimpiä palvelumuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin toiminta. Kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat ovat näiden palveluiden tuottajia. Varhaiskasvatus, joka on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa, koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamasta kokonaisuudesta. Lapselle ominaiset tavat toimia eli leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen otetaan huomioon kaikessa toiminnan suunnittelussa ja ovat myös kasvattajayhteisön toimintatapoina. (Stakes 2009, 11, 20–25.)

Varhaiskasvatuksella pyritään lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämiseen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistamiseen sekä itsenäisyyden asteittaiseen lisäämiseen. Henkilökohtaista hyvinvointia edistetään kunnioittamalla lapsen yksilöllisyyttä. Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen opettamisella pyritään siihen, että lapset oppisivat välittämään toisista ja ottamaan muita huomioon. Itsenäisyyteen tukemisen tavoitteena on, että lapsi kykenisi aikuisena huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä myös tekemään elämässään omia valintoja ja päätöksiä. (Stakes 2009, 13.)

2.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Kasvatuskumppanuu-
della tarkoitetaan kasvatuksen ammattilaisten ja lapsen vanhempien tietoista yhteistoimintaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Vanhemmat osallistuvat kasvatuskeskusteluihin ja tekevät yhdessä työntekijöiden kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa lapsen hyvinvoinnin ja ke-

hityksen lisäksi sovitaan kasvatuskumppanuuden toimintatavoista. (Stakes 2009, 31–33.)

Kasvatuskumppanuuden lähtökohta on lapsen tarpeissa ja lapsen edun toteuttamisessa. Tavoitteena on, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Havainnoimalla lapsen leikkiä, toimintaa, kokemuksia ja toiveita kokonaisvaltainen näkeminen tulee mahdolliseksi. Henkilökunnan vastuulla on, että kasvatuskumppanuus muodostuu päivähoidon alusta asti luonnolliseksi osaksi perheiden ja päivähoidon yhteistyötä. Lapsen kuulemisella on tärkeä merkitys kasvatuskumppanuudessa, sillä lähtökohtana lapsen kokemusten jakamisessa on hänen kuuleminen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–18, 24.)

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on lapsen erityisen tuen tarpeen havaitseminen mahdollisimman varhain ja löytää yhdessä vanhempien kanssa parhaimmat toimintatavat lapsen tukemiseksi. Yhteistyösuhteen tulisi olla kuuleva, kunnioittava ja luottamuksellinen, jotta sekä vanhemmat että työntekijät voisivat vapaasti tuoda esille mahdollisia huolia. Kuulemisen, kunnioittamisen ja luottamuksellisuuden lisäksi kasvatuskumppanuuden peruseriaatteisiin kuuluu dialogi. Dialogi on aitoa vuoropuhelua, jonka perusta on kuulemisessa. Dialogi toteutuu, kun osapuolet ovat tasa-arvoisia eikä toisen mielipiteitä pidetä tärkeämpinä kuin toisen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18, 32–40.)

2.3 Varhaiserityiskasvatus

Lapsen tarvitsema erityinen hoito, kasvatus ja opetus järjestetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti mahdollisimman pitkälle yleisiin varhaiskasvatustalouksien palveluihin liitettynä. Yleisten varhaiskasvatuksen tukitoimien lisäksi lapselle voidaan tarjota muidenkin palvelunjärjestäjien tuottamia tukipalveluita, kuten kuntoutusohjausta ja terapiaa. Yleisiä varhaiskasvatuksen tukitoimia ovat esimerkiksi ympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttaminen tai kuntouttavien elementtien, muun muassa struktuurin ja hyvän vuorovaikutuksen, vahvistaminen. (Heinämäki 2004, 29–39; Stakes 2009, 35–36.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset sekä lapsen vanhemmat arvioivat ja havainnoivat lapsen kehitystä yhdessä ja muodostavat kokonaiskuvan lapsen tuen tarpeesta. Tarvittaessa voidaan myös hankkia asiantuntijan lausunto, jos se on lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukaista. Asetus lasten päivähoidosta (882/1995, 2§) sanoo: ”Kun päivähoitoon otetaan lapsi, joka on erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa, on hänestä hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto”. Jos tuen tarve tulee esiin vasta päivähoidossa, riittää erityislastentarhanopettajan lausunto. Tuen järjestämisestä sovitaan yhteistyössä vanhempien ja ammattilaisten kanssa. (Heinämäki 2004, 29–39; Stakes 2009, 35–36; Lastentarhanopettajaliitto n.d., 10.)

Erityisiä hoidollisia, kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia toimenpiteitä tarvitsevalle lapselle laaditaan toiminta- ja kuntoutussuunnitelma. Suunnitelmassa sovitetaan yhteen lapsen kuntoutukselliset, hoidolliset ja kasvatukselliset tavoitteet. Toiminta- ja kuntoutussuunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan säännöllisesti. (Pihlaja 1997, 126; Suhonen 2006, 55.)

Suomessa on mahdollista saada varhaiserityisopetusta päivähoidon yhteydessä perhepäivähoidossa, erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen lähipäiväkodissa yksilöintegraationa, päiväkodin integroidussa erityisryhmässä tai erityisryhmässä. Nykyään tukea tarvitseva lapsi liitetään usein tavalliseen päiväkotiin, sillä eri asiantuntijatahot suosittelevat tavallista päiväkotia parhaana mahdollisena paikkana lapsen kokonaiskuntoutusta ajatellen. (Takala 2006, 38; Leskinen & Viitala 2002, 86; Heinämäki 2004, 48–49.)

Varhaiserityisopetuksen tulee toteutua niin, että erityistä tukea tarvitseva lapsi on kykeneväinen osallistumaan kaikkeen ryhmänsä toimintaan (Leskinen & Viitala 2002, 89). Tuen tarve ja tukitoimet otetaan huomioon jo toimintaa suunnitellessa ja ne sulautetaan toimintaan niin, ettei tuen tarpeessa olevan lapsen erityisyys ole jatkuvasti esillä (Heinämäki 2004, 49).

Vuonna 2005 tehdyn kuntakyselyn mukaan seitsemälle prosentille alle kouluikäisistä lapsista on varhaiskasvatus- ja kuntoutussuunnitelmassa määritelty erityisen tuen tarve ja tuen järjestämisen tavat. Tämän lisäksi kunnat arvioivat, että neljälle prosentille lapsista ei ollut laadittu kuntoutussuunnitelmaa, vaikka he ovatkin erityisen tuen tarpeessa. Tukea tarvitsevia lapsia oli 0–22 prosenttia päivähoidon piiriin kuuluvista lapsista. Tukea tarvitsevista lapsista noin 92 prosenttia sai tukea. Tuen järjestäminen vaihteli suuresti kuntien kesken, jotkut kunnista eivät pystyneet tarjoamaan niitä ollenkaan ammattitaitoisen henkilöstön puutteen vuoksi. (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2005, 38; Neitola 2009, 15.) Tukea ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän on sanottu kasvaneen viime vuosien aikana ja kasvun arvellaan jatkuvan tulevaisuudessa (Viitala 2006, 10; Neitola 2009, 24).

Olisi tärkeää, että tukea tarvitseva lapsi pääsisi mahdollisimman varhain osalliseksi erityispedagogisesta ohjauksesta ja opetuksesta. Varhain aloitettu kuntoutus on tuloksellisinta ja sillä voidaan ehkäistä lisäongelmien syntyminen. Lapsuus- ja nuoruusiässä toteutettu riittävä kuntoutus vähentää aikuisiässä tarvittun tuen määrää. (Heinämäki 2004, 48; Kauppinen 1993, 28; Svärd 1997, 92.)

2.4 Integroitu erityisryhmä

Erityisvarhaiskasvatuksesta puhuttaessa keskeinen sana on 1960-luvulta lähtien ollut integraatio. Käsitteellä integraatio tarkoitetaan sitä, että erityiskasvatus pyritään toteuttamaan osana yleistä kasvatustoimintaa. Tavoitteena on siis se, että yksi yhteinen järjestelmä pystyy palvelemaan kaikkia siihen osallistuvia unohtamatta kuitenkaan jokaisen yksilöllisiä kasvatuksellisia tarpeita

ja edellytyksiä. Integraatio luokitellaan normalisaation toteutusmuodoksi. Normalisaatiolla tarkoitetaan sitä, että vammaiset ihmiset voisivat elää niin pitkälle normaalia elämää kuin on mahdollista. (Hautamäki, Lahtinen, Moberg & Tuunainen 1993, 133; Jylhä 1998, 11.) Myös Koivusen (2006, 23) tutkimuksessa ilmeni integraation merkitsevän kaikkien lasten tasa-arvoisuutta sekä sitä, että ketään ei tarvitse vamman takia eriyttää muun ryhmän toiminnasta.

Erityisopetuksen integraatiota voi tapahtua kolmessa eri muodossa: fyysisessä, toiminnallisessa tai sosiaalisessa muodossa. Fyysinen integraatio tarkoittaa sitä, että erityisopetusta tarvitsevat ja normaaliin opetukseen kuuluvat henkilöt sijoitetaan fyysisesti lähelle toisiaan, esimerkiksi samaan luokkatilaan. Toiminnallinen integraatio on sitä, että tukea tarvitseville ja yleisopetuksen piiriin kuuluville järjestetään yhteisiä ja samanaikaisesti tapahtuvia toimintoja. Sosiaalisessa integraatiossa sosiaalinen etäisyys vähenee ja syntyy vuorovaikutus- ja ystävyyssuhteita. Kun sosiaalinen integraatio toteutuu, on mahdollista saavuttaa myös yhteiskunnallinen integraatio. Yhteiskunnallinen integraatio tarkoittaa sitä, että kaikilla ihmisillä olisi aikuisena tasavertainen mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä niin työssä kuin vapaa-ajallakin. (Hautamäki ym. 1993, 141; Jylhä 1998, 11–12.)

Päiväkodissa integroidussa erityisryhmässä on yleensä 12–13 lasta, joista viisi on tukea tarvitsevia ja kahdeksan tukilapsia. Tukilapset ovat normaaliin tapaan kehittyviä lapsia, jotka toimivat tukea tarvitsevien vertaisryhmänä. Integroidun erityisryhmän nähdään olevan lapselle paras vaihtoehto, jos tavallinen päiväkotikoti ei pysty tarjoamaan lapselle hänen tarvitsemia erityispalveluja. Jos integroitu erityisryhmäkään ei pysty antamaan lapselle tarpeeksi yksilöllistä erityistä hoitoa ja kasvatusta, harkitaan erityisryhmää. (Heinämäki 2004, 60; Leskinen & Viitala 2002, 87.)

3 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA INTEGROIDUISTA ERITYISRYHMISTÄ

Elina Kurjen ja Taina Törmän (2007) opinnäytetyössä selvitettiin vanhempien ajatuksia päiväkodin integroidusta erityisryhmästä ja sen arjesta. Tarkoituksena oli saada selville lasten vanhempien ajatuksia liittyen integroituihin erityisryhmiin ja luoda tutkimuksessa mukana olleelle päiväkodin henkilökunnalle tietoutta vanhempien ja henkilökunnan välisen yhteistyön vahvuuksista ja heikkouksista.

Sanna Salmensaaren (2000) pro gradu -tutkielma käsittelee päiväkodin integroitua erityisryhmää vanhempien arvioimana ja Riitta Viitalan (1999) erityispedagogiikan lisensiaattityö vastaavasti lastentarhanopettajien arvioimana. Myös Saija Nybackan (2002) pro gradu -tutkielma ja Hanna Koivusen (2006) opinnäytetyössä selvitettiin ammattihenkilöstön näkemyksiä päiväkotintegraatiosta. Milla Jaakolan, Pauliina Kemppaisen ja Mira Pitkäsen (2010)

opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa integroidun erityisryhmän mahdollisuuksista tukea tukilapsen psykososiaalista kehitystä. Leena Tauriaisen väitöskirjan (2000) pyrkimyksenä oli selvittää vanhempien, henkilökunnan ja lapsien käsityksiä integroidun erityisryhmän toiminnan laadukkuudesta sekä tutkia, miten näiden eri tahojen näkemykset sulautuvat toisiinsa.

3.1 Vanhempien käsitys integroidusta erityisryhmästä

Kurjen ja Törmän tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että vanhempien mielestä integroitu erityisryhmä vahvistaa lasta ja tutkimuskohteena olleen integroidun erityisryhmän arki on toimivaa. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat, että integroidut erityisryhmät ovat hyviä sekä tukilasten että erityistä tukea tarvitsevien lasten kannalta. Tukea tarvitsevat lapset pystytään ottamaan integroidussa erityisryhmässä paremmin huomioon kuin tavallisessa päiväkotiryhmässä, koska ryhmät ovat pienempiä ja erityislastentarhanopettaja on henkilökunnassa mukana. (Kurki & Törmä 2007, 2, 33.) Myös Salmensaaren (2002, 36) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat ryhmän pienuuden hyväksi.

Kurjen ja Törmän tutkimuksessa arki nähtiin toimivaksi pätevien työntekijöiden, struktuurin, toiminnan monipuolisuuden ja lapsen hyvän hoidon ansiosta. Hyväksi nähtiin myös se, että integroitu erityisryhmä vahvistaa lapsen suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä. (Kurki & Törmä 2007, 35.) Myös Koivusen (2006, 26) ja Salmensaaren (2002, 51) tutkimus vahvistaa tätä käsitystä: integroidut ryhmät opettavat lapsia ja myös vanhempia erilaisuuden hyväksymiseen sekä suvaitsevaisuuteen.

Salmensaaren tutkimuksen mukaan lapsen itsetuntemus ja omien rajojen hahmottaminen lisääntyvät vanhempien mielestä integroidussa erityisryhmässä. Lapset huomaavat, että kaikki eivät tee asioita samalla tavalla ja seuraamalla muiden toimintaa voi oppia jotakin uutta. Lasten itsetuntemus kasvaa ja he oppivat hyväksymään itsensä. (Salmensaari 2002, 53.)

Muiden lasten erilaisuus voi Salmensaaren haastatteleminen vanhempien mielestä aiheuttaa lapsessa myös ahdistusta ja hämmennystä. Ahdistusta voivat aiheuttaa esimerkiksi erilaiset apuvälineet ja vamman aiheuttamat näkyvät asiat. Vanhempien mielestä olisikin tärkeää, että henkilökunta keskustelisi lasten kanssa niin, että nämä ymmärtäisivät mistä on kyse. (Salmensaari 2002, 54.)

3.2 Henkilökunnan näkemyksiä integraatiosta

Viitalan (1999, 102) ja Nybackan (2002, 25) tutkimuksien mukaan lastentarhanopettajien kokemukset ja mielipiteet integraatiosta olivat pääosin hyvin positiivisia. Koivusen tutkimuksen perusteella henkilökunta näkee integraation hyödyllisenä puolena mallioppimisen. Erityistä tukea tarvitsevat lapset saavat toisilta lapsilta mallin johonkin toimintaan ja se voi edistää heidän

omaa kehitystään. Viitalan ja Nybackan tutkimuksissa haastatellut lastentarhanopettajat kokivat integraation edistävän sekä tukea tarvitsevien että tukilasten oppimisen tehokkuutta. Integraatiolla nähtiin olevan positiivinen vaikutus myös erityistä tukea tarvitsevien itseluottamuksen kehitykselle. (Koivunen 2006, 24; Viitala 1999, 68; Nybacka 2002, 29.)

Viitalan haastattelemat lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että päiväkotintegraatiolla on edistävä vaikutus lapsen kouluun ja yhteiskuntaan integroitumiselle. Myös Nybackan tutkimukseen osallistuneet olivat sitä mieltä, että integraation yhteiskunnalliset ja asenteelliset vaikutukset ovat merkittäviä. Asenteet erilaisuutta ja vammaisuutta kohtaan nähtiin muuttuneen viime vuosikymmenien aikana suvaitsevammiksi. (Viitala 1999, 69; Nybacka 2002, 25.)

Monissa tutkimuksissa todettiin, että lapsien tasavertainen kohtelu integroidussa erityisryhmässä aiheuttaa haasteita. Myös toimintatuokioiden toteuttaminen niin, että jokaisen lapsen tarpeet otetaan yksilöllisesti huomioon, on haasteellista. (Kurki & Törmä, 34; Viitala 1999, 69; Nybacka 2002, 29) Viitalan (1999, 69) tutkimuksessa haastatellut lastentarhanopettajatkin kokivat, että isossa ryhmässä ei ole aikaa huomioida erityistä tukea tarvitsevia lapsia tarpeeksi. Nybackan (2002, 29) tutkimuksen tuloksista taas käy ilmi, että henkilökunta koki erityistä tukea tarvitsevien lasten saavan enemmän erityiskohtelua ja tukilapset saavat tällöin vähemmän huomiota.

3.3 Tukilapsi integroidussa erityisryhmässä

Suomessa integroidussa erityisryhmässä olevasta tavanomaisesti kehittyvästä lapsesta on käytetty nimeä tukilapsi. Nimitys tukilapsi tarkoitetaan sitä, että lapsen tehtävänä on tukea erityistä tukea tarvitsevia lapsia. (Tauriainen 2000, 187.)

Tukilapsi-nimitys ei saa johtaa lasten keskinäisiin erotteluihin. Tukilapset ovat lapsina muiden lasten joukossa, heistä ei tehdä roolimalleja eikä heiltä odoteta täydellistä käyttäytymistä. Tukilapsille ei myöskään pidä antaa liiallista vastuuta erityistä tukea tarvitsevien lasten tukemisessa. (Tauriainen 2000, 188; Jaakola, Kemppainen & Pitkänen 2010, 38.) Jaakolan ym. haastattelemat lastentarhanopettajat kertoivat tiedostavansa riskin, että tukilapsesta voi tulla ylihuolehtivainen erityistä tukea tarvitsevää lasta kohtaan. He kertoivat yrittävänsä välttää tämän tilanteen tekemällä tukilapsille selväksi, että nämä eivät ole vastuussa toisista lapsista vaan se kuuluu työntekijöiden tehtäviin. (Jaakola ym. 2010, 32–33.)

Viime vuosina on usein ajateltu, että tukilapsiksi voitaisiin sijoittaa lapsia, joiden erityisen tuen tarvetta ei ole vielä kokonaan selvitetty. Jos tukilapsilla on tuen tarvetta, toteutuuko tällöin vertaisryhmästä saatava positiivinen malli ja tuki. (Heinämäki 2004, 60.)

Tukilasten määrä integroidussa erityisryhmässä on yleensä seitsemästä yhdeksään lapseen. Ryhmän kokoonpano pyritään suunnittelemaan huolellisesti ja tarkasti. On tärkeää, että tukilapselle löytyy kielenkehitykseltään samantasoisia leikkikavereita, jotta hän saa virikkeitä omaan kielenkehitykseensä. Jotkut integroidut erityisryhmät tekevät yhteistyötä muiden päiväkotien kanssa, ja tukilapset käyvät välillä leikkimässä toisissa ryhmissä. (Jaakola ym. 2010, 32–33)

Jaakolan ym. (2010, 32–33) haastatteleminen työntekijöiden mielestä oli tärkeää, että integroitua erityisryhmää koottaessa otettaisiin lasten ikä ja sukupuoli huomioon. Olisi myös hyvä, että ryhmästä löytyisi aina samanikäinen ja samaa sukupuolta olevat tukilapsi ja erityistä tukea tarvitseva lapsi.

Integroidussa erityisryhmässä käytetään erilaisia opetusmenetelmiä, esimerkiksi kuvia ja esineitä. Tukilapsillakin voi olla vaikeuksia joissakin tietyissä tilanteissa, joten monipuoliset opetusmenetelmät ovat avuksi myös heille. Kun löydetään tukilasta motivoiva opetusmenetelmä, pääsee hän ilmaisemaan omaa temperamenttiaan. (Jaakola ym. 2010, 35.)

Työntekijät suunnittelevat välillä tuokionsa niin, että tukilapset ja erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat yhteisissä leikeissä. Näin molemmat voivat oppia toisiltaan. Tukilapsen empatiakyky kehittyy kun hän huomaa, että erityistä tukea tarvitseva lapsi ei välttämättä osaa samoja asioita kuin hän itse. (Jaakola ym. 2010, 36.)

Integroidut erityisryhmät ovat lapsimäärältään pienempiä kuin tavalliset päiväkotiryhmät, joten henkilökunnan on helpompi ohjata sekä tukea tarvitsevaa lasta että tukilasta yksilöllisesti. Tehtävät ovat monentasoisia, joten tukilapsillekin riittää haastetta motivaation säilyttämiseksi. (Jaakola ym. 2010, 37.)

Integroidussa erityisryhmässä tukilapsi oppii, että kaikilla lapsilla mukaan lukien hän itse, on omat heikkoudet ja vahvuudet. Kaikki ryhmän lapset ovat erilaisuudestaan huolimatta samanarvoisia ja heitä kohdellaan tasa-arvoisesti. Näin tukilapsi oppii hyväksymään erilaisuutta ja heistä kasvaa suvaitsevaisia, avuliaita ja taitavia ihmisiä. (Jaakola ym. 2010, 38.)

Jaakolan ym. tutkimukseen osallistuneista työntekijöistä osa koki, että erityistä tukea tarvitsevat lapset vievät suurimman osan heidän huomiostaan jos heidän tuen tarpeensa on suuri. He kertoivat joskus miettineensä, jäävätkö tukilapset liian vähälle huomiolle. (Jaakola ym. 2010, 45.)

3.4 Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä

Kasvatuskumppanuus liittyy vanhempien ja henkilöstön yhteistyöhön lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen seuraamisessa ja tukemisessa. Jos lapsen tuen tarve näissä prosesseissa on suuri, tarvitaan kasvatuskumppanuutta luonnollisesti tavallista enemmän. Henkilökunta ja lapsen vanhemmat seuraavat

lapsen kehitystä ja tuen tarpeen tullessa esille siihen puututaan mahdollisimman varhain. Henkilökunta ja vanhemmat luovat yhteisen toimintastrategian lapsen tukemiseksi. (Heinämäki 2004, 29.) Kasvatuskumppanuuden tärkeyttä on korostettu myös monissa tutkimuksissa, muun muassa Viitalan (1999, 78) sekä Kurjen ja Törmän (2007, 37) tutkimuksissa.

Kasvatuskumppanuudessa vanhempien ja henkilöstön keskinäinen luottamus, tasavertaisuus ja kunnioitus ovat tärkeitä. Henkilöstön tulee myös hyväksyä ja sisäistää, että vanhemmilla on lapsen ensisijainen kasvatusoikeus ja –vastuu. Henkilöstön tulee huomioida nämä osallistamalla vanhemmat arviointiin ja päätöksentekoon, kuuntelemalla heidän näkemyksiään sekä arvostamalla heidän tekemiään ratkaisuja. (Heinämäki 2004, 30.) Kurjen ja Törmän tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat sitä mieltä, että yhteistyö henkilökunnan kanssa vaikuttaa positiivisesti keskinäiseen luottamukseen. Luottamuksen syntyessä vanhemmille tulee tunne, että päiväkotiki on muutakin kuin pelkkä hoitopaikka. (Kurki & Törmä 2007, 37.)

Molempien osapuolten asiantuntijuutta tarvitaan, jotta lapsen tilanteesta saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen näkemys. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa parhaiten ja henkilöstöllä on ammatillista tietoutta ja osaamista. Henkilöstön ammatillinen asiantuntijuus voi helposti korostua, kun tukea tarvitsevan lapsen tarpeita ja tukitoimia arvioidaan. Tällöin olisi kuitenkin tärkeä muistaa myös vanhempien arvokas asiantuntijuus. (Heinämäki 2004, 30, Kovanen & Riitesuo, 1998, 308.)

Integroidun erityisryhmän ja tavallisen ryhmän vanhempien ja henkilökunnan välisessä yhteistyössä on pieniä eroja. Integroidussa erityisryhmässä on enemmän arjessa tapahtuvia tilanteita, jotka herättävät keskustelua. Yhteistyössä on enemmän tiedotettavaa myös silloin, kun lapsi on siirtymässä integroituun erityisryhmään tai silloin, kun lapsi tarvitsee erityistä tukea. (Kurki & Törmä 2007, 40.)

Tukilasten vanhemmat kertoivat Kurjen ja Törmän haastattelussa, että he eivät edes tienneet lastensa menevän integroituun ryhmään päivähoiton alkaessa. He kokivat, että tiedottaminen tässäkin asiassa olisi hyvin tärkeää ja se lisääisi heidän ymmärrystään integroiduista erityisryhmistä. (Kurki & Törmä 2007, 41.)

Salmensaaren tutkimuksessa haastatellut vanhemmat kokivat yhteistyön henkilökunnan kanssa olevan riittävää. Heidän mielestään ryhmässä keskustellaan melko tarkkaan kunkin lapsen yksilökohtaisia päivähoitoon liittyviä tarpeita ja toiveita. Keskustelut ovat luonnollinen osa henkilökunnan ja vanhempien välistä yhteistyötä, eikä niistä tehdä liian suurta numeroa. Myös Kurjen ja Törmän tutkimuksen tuloksista ilmenee, että yhteistyö on suurimman osan mielestä hyvää ja toimivaa. (Salmensaari 2002, 37, Kurki & Törmä 2007, 38.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimustehtävänä oli tuoda esille tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Tutkimuksen tavoitteena oli, että henkilökunta voisi tutkimuksen tulosten perusteella kehittää omia toimintatapojaan. Tutkimuskysymys on: Minkälaisia käsityksiä tukilasten vanhemmilla on päiväkodin integroidusta erityisryhmästä?

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus voidaan määritellä yleisesti aineiston muodon kuvaukseksi, ei siis numeraaliseksi kuvaukseksi. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii todellisen elämän kuvaamiseen ja tarkoituksena on kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus myös toteutetaan sellaisissa olosuhteissa, missä tutkittavat tunsivat olonsa mahdollisimman luonnollisiksi. Yleisesti sanotaan, että kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on löytää ja paljastaa tosiasioita eikä vain osoittaa todeksi jo olemassa olevia väittämiä. (Eskola & Suoranta 2005, 13; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Hammersley 2013, 13.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluu muun muassa ihmisen käyttäminen tiedonkeruun instrumenttina, laadullisten metodien käyttö sekä induktiivisen analyysin käyttäminen. Ihmisen käyttäminen tiedonkeruun instrumenttina tarkoittaa sitä, että tutkija hankkii aineistonsa omista havainnoistaan ja tutkittavien kanssa käydyistä keskusteluista. Laadullisten metodien käyttö tarkoittaa sellaisten metodien käyttöä, joissa tutkittavien ääni ja näkökulmat pääsevät parhaiten esille. Näitä ovat esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja ryhmähaastattelu. Induktiivinen analyysi on aineiston monitahoista ja yksityiskohtaista tarkastelua. Tutkija ei itse määrää tärkeitä asioita, vaan ne nousevat aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Tutkimuksessa toteutuu kolme edellä mainittua laadullisen tutkimuksen tyypillistä piirrettä. Aineisto hankittiin tutkittavien kanssa käydyistä keskusteluista, jotka suoritettiin teemahaastatteluina. Näin tutkittavien näkemykset tulivat mahdollisimman monipuolisesti ja vapaasti esille. Aineisto analysoitiin mahdollisimman monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti eikä tärkeimpiä asioita määritely etukäteen, vaan niiden annettiin tulla itsestään saadusta aineistosta. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastelun kohteena on usein varsin pieni joukko, jota pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta 2005, 18; Hammersley 2013, 13). Myös tässä tutkimuksessa tutkittavien joukko oli melko pieni, sillä haastateltavia oli vain neljä henkilöä.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkijalla ei ole vahvoja ennakoituvia tutkimuskohteesta tai tuloksista. On kuitenkin luonnollista, että aikaisemmat kokemukset kyseisestä asiasta vaikuttavat ajatteluamme. Niiden tiedostaminen on merkityksellistä, sillä niiden ei saisi vaikuttaa tutkimukseen ja siinä käytettäviin toimenpiteisiin millään tavalla. (Eskola & Suoranta 2005, 19; Hammersley 2013, 13.)

4.2 Teemahaastattelu

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 42–43) kirjoittavat haastattelun eroavan keskustelusta siinä suhteessa, että haastattelu on aina ennalta suunniteltu ja päämäärähakuinen toiminta, jonka tarkoituksena on informaation kerääminen. Haastattelija on ennen haastattelua tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä teorian että käytännön näkökulmista. Haastattelun tavoitteena on saada tutkimusongelman kannalta luotettavaa ja merkittävää tietoa. On mahdollista, että haastattelija joutuu haastattelun aikana motivoimaan haastateltavaa useain otteeseen. Haastatteluita voi olla erilaisia. Eroja aiheuttavat lähinnä haastattelujen strukturointiaste eli se, kuinka tiukasti kysymykset on muotoiltu etukäteen ja miten haastattelija ohjailee tilannetta. Erilaisia haastattelumenetelmiä ovat esimerkiksi strukturoimaton haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu.

Eskola ja Vastamäki (2007, 25) kuvaavat teemahaastattelun idean yksinkertaisesti: jos halutaan tietää mitä joku jostakin asiasta ajattelee, yksinkertaisinta ja yleensä tehokkainta on kysyä sitä suoraan häneltä itseltään. Teemahaastattelua voidaan Vastamäen ja Eskolan (2001, 24) mukaan kutsua eräänlaiseksi keskusteluksi. Teemahaastattelu eroaa kuitenkin tavallisesta keskustelusta siten, että se alkaa tutkijan aloitteesta ja etenee usein hänen ehdoillaan. Keskustelun aikana tutkija pyrkii vuorovaikutuksen kautta saamaan haastateltavilta selville tutkimuksen kannalta kiinnostavat asiat.

Teemahaastattelussa kaikkein olennaista on se, että haastattelu etenee tiettyjen valittujen teemojen varassa. Kysymyksiä ei siis määritellä etukäteen yksityiskohtaisesti, vaan ne saavat muotonsa haastattelutilanteesta. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi menetelmäksi, koska aihepiirit eli teemat ovat etukäteen mietittyjä ja ovat näin ollen kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48; Eskola & Vastamäki 2001, 26.)

Haastattelupaikalla voi olla suuri merkitys haastattelun onnistumiselle, sillä haastattelussa on kyse vuorovaikutustilanteesta, johon monenlaiset sosiaaliset tekijät vaikuttavat. Haastattelutilannetta ja -paikkaa suunniteltaessa haastattelijan on tärkeä miettiä asioita myös haastateltavan kannalta. Liian muodollisessa tai virallisessa paikassa haastateltava voi tuntea olonsa epämiellyttäväksi, eikä pysty rentoutumaan koko haastattelun aikana. Teemahaastattelun onnistumisen kannalta on oleellista saada hyvä kontakti haastateltavaan, joten haastattelupaikan tulee olla rauhallinen ja haastateltavalle turvallinen. (Eskola & Vastamäki 2001, 27–28; Hirsjärvi & Hurme 2000, 74.)

Eskola ja Vastamäki kirjoittavat, että haastattelijan ei kannata heti ensimmäiseksi haastattelutilanteessa mennä itse tutkimusaiheeseen. Miellyttävän ja vapautuneen ilmapiirin luomiseksi on hyvä käydä haastattelun alussa keskustelua, jonka ei tarvitse sisältää tutkimuksen näkökulmasta olennaisia asioita. Eskola ja Vastamäki kutsuvat tällaista keskustelua esipuheeksi. (Eskola & Vastamäki 2001, 30.)

Tutkimuksen aineistonhankimiseksi valittiin haastattelu. Haastattelut toteutettiin huhtikuussa 2012 ja niitä tehtiin yhteensä neljä kappaletta. Haastateltavat olivat erään päiväkodin integroidussa erityisryhmissä olevien tukilasten vanhempia. Haastateltavien lapset olivat iältään 3–5 -vuotiaita ja olivat olleet kyseisessä integroidussa erityisryhmässä 1–3 vuotta ja olivat kaikki sitä ennen olleet tavallisessa päiväkotiryhmässä.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja ne nauhoitettiin. Nauhoitusten jälkeen haastattelut litteroitiin, jotta kaikki olennainen aineisto saatiin varmasti talteen. Tiittula ja Ruusuvuori (2005, 16) kirjoittavat, että litteroinnissa analyysia varten nauhoitetut aineistot muutetaan kirjoitettuun muotoon. Litteroinnin avulla tutkijan on helpompi havaita aineistosta tärkeitä yksityiskohtia. Litteroinnin tarkkuus määräytyy tutkimuskysymysten ja tutkimusmetodin mukaan. Tutkija voi litteroida koko tekstin ja sen lisäksi esimerkiksi myös sanojen äänenvoimakkuudet ja tauot, tai hän voi litteroida vain tutkimuksensa kannalta oleelliset asiat.

Tutkimuksen teemahaastattelu oli laadultaan puolistrukturoitu haastattelu, jonka teemat olivat etukäteen määriteltyjä. Teemoja oli kolme: ensitieto ryhmästä, odotuksia ryhmästä sekä kokemuksia ryhmästä. Haastattelun aluksi oli muutama alkukysymys, jotka toimivat ikään kuin tilanteen lämmittelijöinä. Lopuksi haastateltavat saivat vielä kertoa yleisesti ajatuksiaan integroiduista ryhmistä. Haastattelujen kysymykset löytyvät opinnäytetyön lopusta (Liite).

Haastattelupaikaksi valikoitui henkilökunnan suosituksesta päiväkotia, ja paikka sopi haastatteluun tulijoille oikein hyvin. Paikka oli vanhemmille ennestään tuttu, joten se ei aiheuttanut ylimääräistä jännitettä haastattelulle. Haastatteluajankohdat sovittiin vanhempien toiveiden mukaisesti joko lapsen tulo- tai lähtöajan mukaisesti.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelun muodossa. Analyysimenetelmäksi valikoitui näin ollen luonnollisella tavalla teemoittelu, sillä haastattelukysymykset oli mietitty tutkimustehtävän ja tutkimuskysymyksen pohjalta. Haastattelut litteroitiin, jonka jälkeen tuloksia oli helpompi yhdistellä ja vertailla.

Teemahaastattelun analysointimenetelmäksi valitaan usein teemoittelu. Teemoittelussa aineisto jäsennetään teemojen mukaisesti ja pelkistetään. Teema-

haastattelun etuna on, että litteroinnin jälkeen aineiston voi järjestää haluamallaan tavalla. Näin tulosten analyysi on helppo toteuttaa teemoittain, kun samaan teemaan liittyvät asiat voidaan yhdistää yhteisen otsikon alle. (Eskola & Vastamäki 2001, 41.)

Teemoittelu tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa kiinnitetään huomio niihin aiheisiin, jotka nousevat esille useamman haastateltavan puheesta. Ennalta sovitut haastattelun teemat ovat usein näitä, mutta yleensä haastatteluista tulee esille myös muita teemoja. Tutkijan tulkinnalla on vaikutusta teemojen valintaan ja niiden alle kuuluviin asioihin, sillä haastateltavat harvoin ilmaisevat samaa asiaa täysin samoilla sanoilla. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173.) Teemoittelu on Eskolan ja Suorannan mukaan (2005, 178) hyvä aineiston analysointitapa silloin, kun ratkaistaan jotakin käytännöllistä ongelmaa.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eskola ja Suoranta (2005, 52) kirjoittavat, että tutkijan on itse keksittävä vastaukset tutkimuksen teon aikana syntyviin eettisiin kysymyksiin ja ongelmiin. Jo se, että tutkija tunnistaa eettisten kysymysten monisäikeisyyden, on usein merkki siitä, että hänen tutkimuksensa on eettisesti asiallinen tutkimus. Eskola ja Suoranta esittävät Suojasen (1982, 70–72) laatiman luettelon tutkimuksen eettisistä ongelmakohdista, joka sisältää muun muassa tutkimuslupaan ja tutkimusaineiston keräämiseen liittyvät ongelmat, tutkimuskohteen hyväksikäytön sekä tutkimuksesta tiedottamisen.

Lupa-asiat tulivat opinnäytetyössäni ajankohtaisiksi tutkimussuunnitelman valmistumisen jälkeen. Tein opinnäytetyösopimuksen ja tutkimuslupahakemuksen yhteistyöpäiväkodin kanssa. Sopimuksia tehtiin kolme samansisältöistä kappaletta, joista yksi jäi päiväkodille, yksi minulle ja yksi Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmalle.

Tutkimusaineiston keräämisessä kohtaa monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Niin tässä vaiheessa kuin myös koko tutkimusprosessin aikana on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkittavaa ei saa vahingoittaa tai loukata, oli tutkimuksen tarkoitus sitten mitä tahansa. Tutkittavia on myös tiedotettava riittävästi tutkimuksen luonteesta ja tavoitteesta, eikä ketään saa pakottaa osallistumaan siihen. Tutkimuksen osapuolien mukanaolo perustuu siis vapaaehtoisuuteen. (Eskola & Suoranta 2005, 52–56; Kuula 2006, 60–62.)

Ihmisarvon kunnioittaminen ei tuottanut minulle ongelmia tutkimusprosessin aikana, sillä sen toteuttaminen on minulle itsestään selvää kaikessa toiminnassani. Ennen haastatteluja lähestyin tukilasten vanhempia kirjeitse, jossa kerrottiin opinnäytetyöstäni yleisesti ja tulevista haastatteluista. Kirjeessä tiedusteltiin vanhempien halukkuutta osallistua haastatteluun, joten osallistuminen oli vapaaehtoista. Kirjeessä kerrottiin myös, että haastattelut tullaan nauhoit-

tamaan, joten tämäkään ei tullut vanhemmille yllätyksenä haastattelutilanteessa.

Tutkimuskohteen hyväksikäytöllä Eskola ja Suoranta (2005, 53) tarkoittavat sitä, että tutkija käyttäisi tutkimusta sekä siihen osallistuvia henkilöitä hyväkseen oman uran etenemiseksi ja oman työtaakan helpottamiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että päiväkodin henkilökunta voisi tutkimuksen avulla muuttaa omia toimintatapojaan. Näin tutkittavat itse saattavat hyötyä opinnäytetyöstä, sillä sen avulla heidän ääneensä tulee kuuluviin ja päiväkodin henkilökunnalla on mahdollisuus muuttaa omia käytäntöjä entistä asiakaslähtoisemmiksi.

Tutkimuksen raportointivaiheessa tutkija törmää monenlaisiin eettisiin kysymyksiin. Erityisesti käsitteet luottamuksellisuus ja anonymiteetti tulevat tässä vaiheessa keskeisesti esille. Tutkija lupaa usein tiedonhankinnan yhteydessä tutkittaville nimettömyyden, joten hänen on huolehdittava koko prosessin loppuun asti, että heidän henkilöllisyytensä ei paljastu. (Eskola & Suoranta 2005, 56–57; Kuula 2006, 64–65.) Opinnäytetyössä ei mainita päiväkodin nimeä eikä sijaintia, eikä myöskään haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden nimiä. Myös muihin tunnistettavuutta auttaviin tekijöihin kiinnitettiin huomiota etenkin aineiston tuloksia analysoitaessa.

Yksi kvalitatiivista tutkimusta kuvaava piirre on aineiston harkinnanvarainen, teoreettinen tai tarkoituksenmukainen poiminta tai harkinnanvarainen näyte. Kun tämä piirre toteutuu, on tutkimuksen perustana suhteellisen pieni tapausmäärä. Tutkimuksen ollessa laadullinen, ei aineiston koolla ole merkittävää vaikutusta tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Eskola & Suoranta 2005, 61–62.) Tutkimuksen aineisto koostui melko pienestä tapausmäärästä, sillä haastateltavia oli vain neljä. Saatu aineisto oli kuitenkin hyvä, joten se ei vaikuttanut tutkimuksen onnistumiseen.

Tapaustudkimuksen kuvauksella ja käsitteellistämällä on vaikutus tutkimuksen yleistettävyyteen: jos kuvaus on tehty hyvin ja mahdollisimman tarkasti tai käsitteellistäminen on onnistunut, on tutkimustuloksia mahdollista yleistää. Toisaalta laadullisten tutkimusten tarkoituksena ei ole tehdä yleistettävissä olevia päätelmiä, toisin kuin tilastollisissa tutkimuksissa. Laadullisissa tutkimuksissa onkin tärkeää, että aineistosta muodostuu yksi kokonaisuus eli tapaus. Kvalitatiivisista tutkimuksista on mahdollista tehdä vertailua muihin tutkimustuloksiin ja tulkintoihin, jos aineisto on järkevästi muodostettu. (Eskola & Suoranta 2005, 65–67.) Tämän opinnäytetyön tuloksista on mahdollista tehdä vertailua muihin samasta aihepiiristä tehtyihin tutkimuksiin.

Tässä tutkimuksessa ei käytetty erilaisia menetelmiä aineiston hankinnassa eikä tutkijoita ollut enempää kuin yksi, joten aineiston luotettavuutta lisäävät tutkijatriangulaatio ja menetelmätriangulaatio eivät toteutuneet. Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että tutkijoita on enemmän kuin yksi ja menetelmätriangulaation toteutuessa tutkimusmenetelmiä on useampi kuin yksi (Eskola & Suoranta 2005, 69–70). Koska tein tutkimuksen yksin, pyrin tekemään

jokaisen vaiheen mahdollisimman huolellisesti. Ongelmia kohdatessani sain keskusteluapua opinnäytetyöni ohjaajilta sekä opiskelukavereiltani, joten en koe jääneeni yksin ongelmien kanssa. Haastatteluiden kautta saatu aineisto oli mielestäni tarpeeksi laaja hyvälle tutkimukselle, joten en kokenut tarpeelliseksi käyttää muita menetelmiä.

Tutkimustuloksia esiteltäessä käytetään paljon haastateltavilta tulleita suoria lainauksia. Näin osoitetaan, että tulokset perustuvat oikeasti tutkimusaineistoon eivätkä ne ole tutkijan itse keksimiä. Haastattelujen nauhoittaminen ja litterointi lisäävät tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollistivat sanatarkkojen lainauksien käytön.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään teemahaastatteluista saatuja tuloksia. Tulokset on jaettu seitsemään eri teemaan: päätyminen integroituun erityisryhmään, ensitie-to ryhmästä, ennakko-odotukset ryhmästä, integroidun erityisryhmän hyvät puolet, integroidun erityisryhmän haasteita, kehitysehdotuksia ja kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä. Tulosten esittelyssä on käytetty litteroidusta aineistosta saatuja suoria lainauksia tukemaan tutkijan päätelmiä.

5.1 Päätyminen integroituun erityisryhmään

Suurin osa haastateltavien lapsista päätyi integroituun ryhmään ryhmäjakojen uusiutumisen myötä. Päiväkodissa toiminut pienten ryhmä lopetettiin, joten lapset piti siirtää uuteen ryhmään. Vanhemmille oli annettu kaksi vaihtoehtoa, joko pienempien lapsien ryhmä tai integroitu ryhmä. Suurimmalle osalle integroitu ryhmä sopi hyvin, ja he olivat tyytyväisiä siirtymiseen.

Joo määhän olin heti ihan innoissani että sopii hyvin kaikki uudet asiat.

Kyl määhän olin niinku ilonen siitä että hän pääsi tämmöseen pienempään ryhmään että ei ollu sitte taas, et hänelle sopivaan ryhmään.

Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet normaaliksi tapaa, jolla lapsi päätyi integroituun ryhmään. Eräs haastatelluista sanoi, että kumpikaan annetuista vaihtoehtoista ei ollut hänelle mieleinen.

Että ei tää mun mielestä menny ihan silleensä miten niinku yleensä integroituun ryhmään päädytään. Et sillonhan mun mielestä niinku just niinku kysytään, että onko halukkuutta ja niinku haastatellaan perhettä ja kaikkee --.

No ei me heti, ei me heti oltu kauheen innoissaan koska sitte taas ne kaks vaihtoehtoo mitä meille ehdotettiin, niin me ei oikein koettu että kumpikaan niistä ois kauheen hyvä.

Jos haastatellut vanhemmat saisivat nyt uudelleen valita, olisiko heidän lapsensa tavallisessa päiväkotiryhmässä vai integroidussa ryhmässä, suurin osa valitsisi integroidun ryhmän. Heidän mielestään integroidussa ryhmässä on enemmän hyviä puolia kuin huonoja puolia. Kaikki eivät kuitenkaan valitsisi integroitua erityisryhmää, koska aitojen ystävyysuhteiden muodostaminen voi olla haasteellisempaa kuin tavallisessa ryhmässä ja lapsi saattaa herkästi ottaa liiallista hoivaajan roolia suhteessa erityistä tukea tarvitseviin lapsiin.

5.2 Ensitieto ryhmästä

Suurin osa haastatelluista koki, että he saivat tarpeeksi tietoa ryhmästä etukäteen. Heille oli selitetty tarkkaan, minkälaisia lapsia ryhmässä on ja mitä kommunikointitapoja ryhmässä käytetään. Myös henkilökunnan määrästä sekä ammattitaitoista kerrottiin. Henkilökunta oli mahdollistanut vanhempien tutustumiskäynnin ennen ryhmän alkamista.

Haastatteluista tuli esille, että etukäteen saatu tieto oli toisinaan ollut vähäistä. Tällöin kaikki tieto integroidusta ryhmästä oli saatu päiväkodin nettisivuilta, eikä henkilökunta ollut antanut juuri mitään lisätietoa. Vasta vanhempainillassa, joka oli järjestetty noin kuukausi päiväkodin alkamisen jälkeen, tiedotus oli ollut kattava. Vanhempainiltaa, jossa erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat olivat kertoneet lapsistaan ja heidän toimintatavoistaan, pidettiin muutoinkin erittäin onnistuneena.

Sillon ku --- tossa ryhmässä alotti niin ei oikein niinku saanu no emmää kyllä kysynykään.

Aineiston mukaan integroidun ryhmän aloittaminen koettiin hankalaksi siinä mielessä, että kaikki eivät tieneet, mitä ja kuinka lapselle tulisi kertoa erityistä tukea tarvitsevista lapsista. He olisivatkin kaivanneet henkilökunnalta neuvoja tähän asiaan.

--- ku ei oikein tienny et niinku voiks lapselle puhua ylipäänsä siitä asiasta vai, vai niinku onks ne siellä ryhmässä niinku kaikki niinku et ei saa niinku mitenkään niinku erotella tai silleensä mutta, mut kyllä se sit niinku lopulta meni ihan hyvin.

Tiedon puutteen kerrottiin aiheuttaneen alussa muutamia väärinkäsityksiä. Joku oli kertonut eräälle vanhemmalle, että hänen lastaan oli tönitty päiväkodissa. Lopulta tilanne oli kuitenkin osoittautunut viattomaksi, sillä lapset eivät olleet vielä tulleet tutuiksi toistensa kommunikointikeinojen kanssa.

Vanhemmat olivat sitä mieltä, että integroidun ryhmän aloitusvaiheessa on tärkeä kertoa ryhmässä olevista erityistä tukea tarvitsevista lapsista sekä ryhmästä kokonaisuudessaan, millaista päiväkotiarkea integroidussa ryhmässä on ja miten oman lapsen kanssa voi keskustella erityistä tukea tarvitsevista lapsista. Heitä kiinnosti myös tietää, keskusteleeko henkilökunta päiväkodissa lasten kanssa erityisyyksistä vai kiinnitetäänkö siihen huomiota ollenkaan.

Ja se että, et ku emmää oikeestaan tiedä vieläkään että puhuvatko ne siellä ryhmässä ne hoitajat niinku niitten lasten kanssa niinku siitä asiasta niinku että kiinnitetäänks siihen niinku min-käänlaista huomioo että vai koitetaanks se vaan jotenki niinku häivyttää.

Haastateltavat kokivat ensitiedossa oleellisiksi myös sen, opetetaanko ryhmässä oleville tukilapsille erilaisia kommunikointikeinoja ja kuinka hyvin tukilapset ja erityistä tukea tarvitsevat lapset tulevat toimeen keskenään. Aineiston mukaan jonkinlainen kirjallisen tiedotteen saaminen aloitusvaiheessa olisi ollut hyvä, sillä se olisi tukenut suullista tiedottamista. Kaikki haastatelluista korostivat sitä, että aina kun he ovat kyselleet mieltä askarruttavia asioita, on henkilökunta vastannut niihin parhaansa mukaan.

5.3 Ennakko-odotukset

Suurin osa haastateltavista sanoi, että heillä ei ollut mitään erityisiä odotuksia integroitua ryhmää kohtaan. He olivat olleet tyytyväisiä, koska ryhmäkoko olisi pienempi kuin tavallisessa ryhmässä ja näin ollen heidän lapsensa saisi enemmän huomiota. Ennakko-odotusten mainittiin liittyneen normaaleihin odotuksiin, mitä saattaa olla kun lapsi aloittaa päivähoidon. Odotukset ja ajatukset koskivat esimerkiksi lapsen sopeutumista ryhmään, kavereiden löytymistä sekä lapsen ja hoitajien henkilökemioiden toimimista. Aineiston mukaan mielenkiintoa oli herättänyt lasten kommunikointikeinojen kehittyminen ja monipuolistuminen.

Aineistosta ilmeni, että tukilasten riittävä huomionsaanti oli mietityttänyt vanhempia etukäteen. Eräs vanhempi oli pohtinut, saako tukilapsi tarpeeksi huomiota integroidussa ryhmässä erityistä tukea tarvitsevien lasten suuren huomiontarpeen vuoksi. Hänen lapsellaan oli ollut pieniä sopeutumisvaikeuksia edellisessäkin ryhmässä, joten riittävän huomion saaminen arvelutti. Alun jälkeen ja iän tuoman reippauden myötä lapsella oli kuitenkin alkanut sujumaan päiväkotipäivät hyvin. Vanhempi ei kuitenkaan osannut sanoa, johtuiko tilanteen paraneminen riittävästä huomion saamisesta vai oliko muilla asioilla enemmän vaikutusta.

Yksi ennakko-odotus integroitua ryhmää kohtaan oli ollut myös se, että erilaisista ihmisistä puhuminen olisi jokapäiväistä. Aineiston mukaan haastatellut olivat kuvitelleet, että integroidussa ryhmässä puhuttaisiin enemmän erilaisuudesta ja erilaisista ihmisistä kuin tavallisessa päiväkotiryhmässä. Kuvitel-

ma ei kuitenkaan ollut pitänyt paikkaansa, sillä heidän mielestään integroitu ryhmä ei eroa tässä asiassa mitenkään tavallisesta ryhmästä.

--- ehkä mulla oli myös vähän semmonen odotus että, et niinku integroidussa ryhmässä jotenkin niinkun sitä erilaisuuden sietoa jotenkin niinkun korostettaisiin, eikä vaan niinkun pelkästään suhteessa niihin erityislapsiin, niinkun erilaiset perheet ja maahanmuuttajat ja mitä nyt kaikkee vaan niinku voi olla, voi olla erilaista.

Haastateltujen mukaan ihmisten erilaisuudesta puhuminen laajemminkin kuin vain ryhmän lapsiin liittyen olisi hyvä juttu. Näin lapset oppisivat tiedostamaan sekä hyväksymään erilaisuutta ja ajattelisivat sen olevan täysin luonnollinen asia.

5.4 Integroidun erityisryhmän hyvät puolet

Melkein kaikki haastateltavat mainitsivat ryhmän koon yhdeksi integroidun ryhmän parhaimmaksi puoleksi. Ryhmässä on yhteensä 13 lasta, joista viisi on erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja kahdeksan on tukilapsia. Pienemmässä ryhmässä henkilökunnalla on paremmin aikaa huomioida kaikki lapsia kuin normaalissa, yli 20 hengen päiväkotiryhmässä.

--- ja se ryhmän koko on niinku tukilapsen kannalta ehkä se suurin etu --- .

Toinen asia mikä tuli esille lähes kaikissa haastatteluissa oli se, että integroitu ryhmä opettaa lapselle suvaitsevaisuutta erilaisia ihmisiä kohtaan, toisten huomioimista sekä toisista huolehtimista. Lapset oppivat tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa jo päiväkodissa ja se antaa heille paljon tulevaisuuttakin ajatellen. Kun lapset huomaavat, että kaikki eivät ole samanlaisia, he saavat uudenlaista näkökulmaa asioihin ja oppivat arvostamaan omaa terveystään.

--- että ne on ihan siinä samanlaisia lapsia kun muutkin, että ei ne oo tavallaan tämmösiä puhutaan erityislapsista niin että ne ei oo sen kummempia kuin kukaan muukaan.

Integraatio koettiin aineiston perusteella yleisestikin hyväksi asiaksi. Integraatiossa tukea tarvitsevat lapset ja tukilapsina toimivat normaalisti kehittyvät lapset ovat samassa ryhmässä, eikä ketään eroteta ryhmästä fyysisen tai psyykkisen vamman takia. Integraation myötä vältetään leimaautuminen ja jako erityisiin ja normaaleihin.

No siis emmä tiiä, must siinä on hienoo se just että on erilaiset lapset niinku samassa ryhmässä eikä niinku ruveta erotteleen mihinkään eri lokeroihin, sulla on nyt tommonen ja nyt sää oot

siinä ryhmässä ja jotenki et tullaan vaan toimeen niiden asioiden kanssa.

Myös ammattitaitoinen henkilökunta mainittiin integroidun ryhmän hyvänä puolena. Erityisesti päiväkodin erityislastentarhanopettajien ammattitaitoa arvostettiin. Vaikka erityislastentarhanopettajan sanottiin olevan pääasiassa erityislapsia varten, ajateltiin myös tukilasten hyötyvän hänen läsnäolostaan. Henkilökunnan sanottiin olevan hyvin paneutunut työhön ja heidän kerrottiin järjestävän paljon erilaisia retkiä ja tapahtumia. Heillä on lapsilähtöinen työote, ja kommunikointi kaikkien osapuolten kesken toimii. Henkilökunta osaa myös suunnitella toiminnot niin, että sekä tukilapsille että tukea tarvitseville lapsille riittää haasteita.

--- ja he myöskin niinkun ajattelevat lasten kannalta sitä paljon ja puhuvat ja paljon on kommunikaatiota että se on niinku hyvä.

Aineistosta ilmeni, että integroidun erityisryhmän monipuolinen toiminta tukee myös tukilapsen kehitystä. Eräs vanhempi mainitsi lapsensa kielellisen kehityksen nopeutuneen huomattavasti, kun lapsi aloitti integroidun ryhmän. Integroidussa ryhmässä käytetään puheen tukemiseksi erilaisia kommunikointikeinoja, muun muassa kuvia ja viittomia. Vanhempi koki, että myös tukilapset hyötyvät erilaisista kommunikointikeinoista. Sen lisäksi että lapsen kielellinen kehitys voi nopeutua, voivat myös hänen kommunikointikeinonsa monipuolistua.

5.5 Integroidun erityisryhmän haasteita

Haastatteluissa tuli esille integroidun ryhmän haasteista puhuttaessa lapsien jakautuminen leikkiryhmiin. Aineiston mukaan ryhmän lapset leikkivät useimmiten niin, että tytöt leikkivät keskenään ja pojat keskenään. Jaot ovat pääasiassa sukupuoleen sidottuja, eikä niitä tehdä erityistä tukea tarvitsevien ja tukilasten välillä. Haastateltavat kuitenkin mainitsivat, että joillakin lapsilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa eikä heidän leikkitaitonsa ole samalla kehitystasolla tukilasten kanssa, joten he saattavat joskus jäädä leikin ulkopuolelle.

Puolet haastateltavista sanoi pohtineensa, ottavatko tukilapset itselleen liikaa hoivaajan roolia. Etenkin tietynlaisen luonteen omaava tukilapsi saattaa herkemmin ottaa liiallista vastuuta erityistä tukea tarvitsevien lasten hoivaamisessa. Hoivaajan roolin ottavalla tukilapsella saattaa itsellään olla vaikeuksia sopeutua ryhmään. Tyypillinen luonteenpiirre hoivaajan roolin ottavalla lapsella on herkkyyks.

--- varsinkin jos on sillain huonommin sopeutuva, ehkä herkkäkin lapsi, niin se että ottaako sitten, ehkä meidänkin lapsi liikaa-kin sitä semmosta hoivaajan roolia siinä itseensä niin se on sitte ehkä se miinuspuoli siinä ---

Integroidussa ryhmässä lapsia on tavallista ryhmää vähemmän, joten lapsilla on vähemmän vaihtoehtoja valita omalla kehitystasollaan oleva kaveri. Aineiston mukaan tämä asia koettiin huonoksi puoleksi. Kun ryhmässä ei ole montaa samanikäistä ja samaa sukupuolta olevaa tukilasta ja jos tukilapset eivät tule hyvin toimeen keskenään, voi ystävyysuhteiden muodostaminen olla vaikeaa. Tukilapsien ja erityistä tukea tarvitsevien lasten ystävyysuhteissa nähtiin paljon hyviä puolia, mutta ystävyysuhteen aitous mietitytti: onko suhde tasavertainen vai onko tukilapsi enemmänkin hoivaajan roolissa. Kun ryhmässä on eri-ikäisiä ja eri kehitystasoilla olevia lapsia, voi joskus olla haastavaa keksiä yhteistä leikkiä.

--- että ainut joka on niin se on sitten oisko kaks vuotta nuorempi erityislapsi, et totta kai se on niinkun, nään paljon positiivistakin siinä, mut onks sitten ihan aitoo sellasta kaveruutta heillä vai onks se niinkun sellasta hoivasuhdetta vai.

Integroitu erityisryhmä ei aineiston mukaan välttämättä tue tukilapsen kehitystä riittävän hyvin. Haastatteluista ilmeni, että integroidusta ryhmästä voi olla haittaa lapsen kehitykselle. Haittoja ei kuitenkaan osattu eritellä sen tarkemmin, koska haastateltavilla ei ollut tarkempaa tietoa siitä, miten kaikki käytännön asiat päiväkotipäivän aikana toimivat. Aineiston mukaan vanhempia mietitytti myös se, ehtiikö henkilökunta seurata tukilasten kehitystä vai meneekö kaikki aika erityistä tukea tarvitsevien lasten auttamiseen.

No en, ku mää en oikeen osaa sanoo siitä et niinku miten ihan arjen käytännössä just kaikki ruokailutilanteet ja askartelut ja piirtämiset ---

Haastatteluista ilmeni, että ryhmän lasten erilaiset kommunikointitavat voivat väärinkäsitysten lisäksi aiheuttaa myös muunlaisia haasteita. Aineiston mukaan vanhempien on vaikea päästä kunnolla osalliseksi koko ryhmään. Hankaluutta aiheuttaa se, että lapsilla on erilaisia kommunikointikeinoja eikä hän aina ymmärrä heitä. Tilanne voi tuntua vaikealta, kun lapsi tulee selittämään jotain asiaa, eikä vanhempi osaa tulkita lapsen kommunikointia lainkaan.

5.6 Kehitysehdotuksia

Aineiston mukaan ryhmärakenteen merkitys integroidussa erityisryhmässä korostuu. Olisi tärkeää, että ryhmärakennetta mietittäisiin tarkkaan ja kaikkien lasten näkökulmasta. Tukilapsilla saattaa olla vaikeuksia luoda aitoja ystävyysuhteita, jos toista samanikäistä tukilasta ei ryhmässä ole. Jos niitä on vain yksi, voi käydä niin että lapset eivät jostain syystä tule parhaalla mahdollisella tavalla toimeen keskenään eivätkä tästä syystä ystävästy.

Et sitte ku tuntuu et sellasten hyvien tai niinku, ihmissuhdetaitojakin kehittävää olis se että tulis niitä kaveruussuhteita sem-

mosia, et nyt tuntuu että se on ennemminkin niinku ollu sellasta kiistelyä ja kinastelua ---

Päiväkotien väliseen yhteistyöhön tulisi haastattelujen perusteella panostaa enemmän. Haastatteluissa pohdittiin, eikö päiväkotit voisi tehdä enemmän yhteistyötä viereisen päiväkodin kanssa esimerkiksi ryhmäjakoja mietittäessä.

--- et silloin ku näit mietitään niinkun, et periaatteessa ku meilläki oli sit ne kaks vaihtoehtoo et mistä valita, niin et oisko sit siinä vaiheessa voinu vaikka päiväkodit tehdä yhteistyötä jollain tavalla siinä et, et miten niitä ryhmiä olis voinu rakentaa.

Suurin osa haastateltujen lapsista oli päätyneet integroituun ryhmään, kun pienten ryhmä oli lopettanut toimintansa. Päiväkotien yhteistyöllä olisi mahdollisesti voitu välttää tilanne, jossa vanhemmat olivat kokeneet joutuneensa valitsemaan kahdesta vaihtoehdosta vähemmän huonon vaihtoehdon.

5.7 Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että kasvatuskumppanuus on pääosin riittävää ja toimii hyvin. Kasvatuskumppanuus näyttäytyy suurimmaksi osaksi keskusteluissa, kun lasta tuodaan tai haetaan päiväkodista. Myös varhaiskasvatuskeskustelut ja vanhempainillat ovat osa kasvatuskumppanuutta. Vanhempainilta järjestettiin syksyllä, noin kuukauden päästä päiväkodin alkamisesta. Osa haastateltavista toivoi, että vanhempainiltoja saisi olla enemmänkin.

Juu, no vanhempainiltoja on nyt ollu mun mielestä ainakin keran vuodessa, mut kyllä niitä aina sais olla enemmänkin mut se on vähän kiinni siitä et miten hoitajatkin jaksaa. Kyllähän siinä aina järjestämistä on.

Kaikkein tärkeimmäksi asiaksi kasvatuskumppanuudessa nousi monen haastateltavan mielestä avoin kommunikaatio. On hyvä, että hoitajat ja opettajat kertovat vanhemmille avoimesti ja rohkeasti lapseen liittyvistä positiivisista ja negatiivisista asioista. Jos päiväkodissa on tapahtunut jotain erityistä tai hoitajat ovat huomanneet lapsen kehityksessä jotain huolestuttavaa, vanhemmat toivovat, että heitä tiedotetaan asiasta mahdollisimman pian.

Aineiston mukaan kasvatuskumppanuudessa oleellista ovat päivittäin käytävät keskustelut. Haastattelujen perusteella päiväkodin henkilökunnan toivottiin kertovan päivittäin lapsesta perusasiat, kuten onko lapsi nukkunut tai syönyt. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että vanhemmat itse voivat vaikuttaa kasvatuskumppanuuden laatuun ja määrään. Jos he itse ovat aktiivisempia, myös päiväkodin henkilökunta on aktiivisempi.

--- ehkä just ihan sellaset perusasiat, et onko nukkunu tai syönyt tai muuta niin, niin ihan niinku semmoset vois tietty olla päivittäisiä, mut toki se on hankalaa havainnoidakaan tätien niinku ihan oikeesti siinä päivän tiimellyksessä.

Kasvatuskumppanuuden toimimisessa pidettiin tärkeänä, että henkilökunnalla on aikaa ja halua kuunnella vanhempia. Myös lasten kuuntelemisen tärkeys tuli esille haastatteluissa. Haastatteluissa sanottiin, että henkilökunta ei välttämättä pidä tärkeinä tai oleellisina asioina niitä, mitkä voivat lapselle olla merkittäviä asioita ja joista lapsi vanhemmilleen kotona kertoo.

Siis sillain että täällä justiin kuunnellaan lasta ja kiinnitetään huomioo erilaisiin asioihin ja sitten tullaan vanhemmilta justiin rohkeesti kysyyn ja pyytään keskusteleen ---

--- jos täällä nyt on tapahtunu jotain erityistä jotain kinoja tai kiistoja tai jotain muuta niinku mistä sit (---) ehkä kertoo kotona, siit ois kiva tietty kuulla sit täälläkin. Että välillä kuulee ja välillä ei. Ei kaikki asiat taas ymmärrän oo sellasia, mitä sitte taas ehkä tädit kokee, niitä että niitä ei välttämättä tarvi joka asiaa sanoo.

Haastatteluissa ilmeni, että olisi hyvä jos hoitajat kertoisivat vanhemmille perusteellisesti, mitä integraatio käytännössä tarkoittaa. Vanhemmat haluaisivat erityisesti tietää, miten integraatio vaikuttaa lapsen päiväkotiarkeen ja miten kaikki toiminta integroidussa ryhmässä käytännössä järjestetään.

Että eihän se siinä tuu jos tulee kerran käymään siinä päivällä, niin eihän siinä vielä nää niinku sitä, että miten se ryhmä toimii ja muuta.

Aineiston mukaan kasvatuskumppanuus voi henkilökunnan puolelta olla erilaista erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kanssa ja tukilasten vanhempien kanssa. Haastattelujen mukaan mahdollista on, että tukilasten vanhemmille voi tulla vähemmän tietoa lapsen päivän kulusta kuin tukea tarvitsevien lasten vanhemmille. Henkilökunta saattaa ajatella tukilapselle tapahtuvien asioiden olevan merkityksettömämpiä ja pienempiä kuin tukea tarvitseville tapahtuvien asioiden, joten niihin ei kiinnitä yhtä paljon huomiota.

Mutta siis voihan se toki olla, että sitte taas erityisryhmässä niinkun jotenkin täditkin aattelee että ne niinku, tavallisten lasten tavalliset ongelmat ei oo niinku semmosia. Et on jotenki paljon pienempiä ku sitte taas verrattuna niinku erityislasten asioihin.

Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että eroavaisuuksia tavallisen ja integroidun ryhmän kasvatuskumppanuudessa ei juuri ole. Aineiston mukaan ennemminkin päiväkodin yleinen linja saattaa vaikuttaa kasvatuskumppanuuden

laatuun kuin ryhmän henkilökunta itse. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että tämän päiväkodin integroidussa ryhmässä kasvatuskumppanuus on aktiivisempaa kuin siinä ryhmässä, missä lapsi oli aiemmin ollut. Asiaan vaikuttavaksi tekijäksi hän mainitsi pienemmän ryhmäkoon. Kun lapsia on vähemmän, on aikuisilla enemmän aikaa kiinnittää huomiota jokaiseen lapseen ja olla yhteydessä vanhempiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavassa luvussa esitellään tutkimusaineistosta tehdyt oleelliset johtopäätökset. Tutkimuksen tuloksia verrataan aiheeseen liittyviin teoreettisiin lähtökohtiin sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Johtopäätökset on jaoteltu neljän otsikon alle.

6.1 Ensitieto ryhmästä

Integroidusta ryhmästä saatu ensitieto koettiin pääosin riittäväksi. Päiväkodin johtaja ja muu henkilökunta kertoivat ryhmästä siinä yhteydessä, kun vanhemmilta kysyttiin halukkuutta laittaa lapsi integroituun ryhmään. Etukäteen tapahtuneessa tiedotuksessa oli ollut myös ongelmia, sillä yksi vanhemmista koki, että ei ollut saanut juuri mitään tietoa päiväkodin puolelta. Kaikki kuitenkin tiesivät ryhmän olevan integroitu ryhmä, toisin kuin Kurjen ja Törmän (2007, 41) tutkimukseen osallistuneet tukilasten vanhemmat.

Kaikki vanhemmat eivät olleet tyytyväisiä vaihtoehtoihin, joita heidän lapselleen tarjottiin siirtymävaiheessa. Vaihtoehtoja olivat joko integroitu ryhmä tai ryhmä, jossa lapset olivat nuorempia kuin heidän lapsensa. Kurjen ja Törmän tutkimustulosten mukaan on tärkeää kysyä vanhempien mielipidettä lapsen siirtymässä integroituun ryhmään (Kurki & Törmä 2007, 41). Tutkimukseni tulosten mukaan vanhemmilta kyllä kysyttiin mielipidettä, mutta osa oli sitä mieltä, että he joutuivat valitsemaan kahdesta ei-miellyttävästä vaihtoehdosta vähemmän ei-miellyttävän. Jos heille olisi tarjottu tavallista ryhmää jossa olisi ollut samanikäisiä lapsia kuin heidän lapsensa, olisi osa valinnut tämän.

Syksyllä järjestetty vanhempainilta koettiin tärkeäksi tapahtumaksi tiedottamisen kannalta. Erityisen antoisaa oli se, kun erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat olivat kertoneet lapsistaan ja heidän erityisyyksistään. Myös Kurjen ja Törmän (2007, 42) haastattelemat vanhemmat olivat saaneet vanhempainillassa tietoa integroidusta erityisryhmästä.

Ryhmän aloitusvaiheessa haasteita aiheutti se, että vanhemmat eivät tieneet, mitä ja miten he lapselleen voisivat tukea tarvitsevista lapsista kertoa. Henkilökunnalta olisi toivottu neuvoja liittyen tähän asiaan. Vanhempi olivat mietineet, saako lasten erilaisuudesta ylipäättänsä puhua vai aiheuttaako se jonkinlaista leimaamista. Vanhemmat olisivat myös halunneet tietää, miten päivä-

kodin henkilökunta käsittelee aihetta lasten kanssa vai keskustellaanko siitä ollenkaan.

Jaakolan ym. (2010, 40–41) tutkimuksen mukaan päiväkodin työntekijät keskustelevat lasten kanssa erilaisuudesta usein. Tukilapset esittävät kysymyksiä erityistä tukea tarvitsevista lapsista, ja työntekijät yrittävät aina vastata näihin kysymyksiin. On tärkeä sopia työntekijöiden kesken yhteinen linja, jotta lasten kysymyksiin vastataan johdonmukaisesti. Keskusteluissa korostetaan kaikkien lasten erilaisuutta, ei vain eroavaisuuksia tukilasten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten välillä. Näin vältetään leimaamiselta ja opitaan pitämään kaikkia lapsia tasavertaisina.

Salmensaaren (2002, 54) tutkimuksen mukaan on tärkeä, että henkilökunta keskustelisi lasten kanssa muiden lasten erilaisuudesta, sillä erilaisuus voi aiheuttaa tukilapsissa myös ahdistusta ja hämmennystä. Tutkimukseni tulosten mukaan myös vanhempien kanssa olisi hyvä käydä vastaavanlainen keskustelu, jotta muun muassa erilaisten kommunikointikeinojen aiheuttamilta väärinkäsityksiltä vältettäisiin.

Tuloksien mukaan integroituun ryhmään siirryttäessä on hyvä informoida vanhempia ryhmän rakenteesta, integroidun ryhmän arjen eroavuudesta verrattuna tavalliseen päiväkotiryhmään sekä erityistä tukea tarvitsevista lapsista ja näiden toimintatavoista. Kurjen ja Törmän (2007, 41–42) tutkimuksen mukaan informaatio siirtymävaiheessa on oleellista. Tutkimukseni mukaan vanhempia olisi aloitusvaiheessa kiinnostanut tietää, kuinka hyvin erityistä tukea tarvitsevat lapset ja tukilapset tulevat keskenään toimeen.

Tuloksien perusteella osalle vanhemmista on vieläkin epäselvää, mitä integraatio käytännössä tarkoittaa, kuinka kaikki toiminta integroidussa ryhmässä järjestetään ja kuinka se vaikuttaa tukilapsen päiväkotiarkeen. He olisivatkin kiinnostuneita kuulemaan henkilökunnalta tästä aiheesta enemmän. Myös ryhmässä käytettävistä erilaisista kommunikointikeinoista olisi tulosten mukaan ollut hyvä tietää tarkemmin, ja erityisesti niiden vaikutuksesta tukilasten päiväkotiarkeen. Suullisen tiedottamisen lisäksi toivottiin jonkinlaista kirjallista tiedotetta. Kaikki haastateltavat korostivat sitä, että aina kun he ovat kyselleet mieltä askarruttavia asioita, on henkilökunta vastannut niihin parhaansa mukaan.

6.2 Odotuksia ryhmästä

Tutkimukseni mukaan suurimmalla osalla vanhemmista ei ollut erityisiä ennakko-odotuksia integroitua erityisryhmää kohtaan. Odotukset olivat liittyneet lähinnä samoihin asioihin mitä voi olla, kun lapsi aloittaa tavallisessa päivähoitoryhmässä. Esimerkiksi lapsen sopeutuminen ryhmään ja henkilökemioiden toimiminen oli hieman jännittänyt etukäteen.

Tulosten mukaan integroidun ryhmän koko oli etukäteen ajateltuna vanhempien mielestä merkittävä asia. Pienen ryhmäkoon ansiosta myös tukilapset saivat enemmän huomiota kuin tavallisessa ryhmässä. Myös muissa tutkimuksissa (Jaakola ym. 2010, 37; Salmensaari 2002, 36; Kurki & Törmä 2007, 2, 33) pieni ryhmäkoko on todettu hyväksi asiaksi, sillä henkilökunnalla on aikaa ohjata ja tukea lapsia yksilöllisesti.

Henkilökunnan ajan jakautuminen tasaisesti tukilasten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten kesken oli tutkimustulosten perusteella myös hieman mietityttänyt etukäteen. Nybackan (2002, 29) ja Jaakolan ym. (2010, 45) tutkimukseen osallistunut henkilökunta oli samoilla linjoilla tämän tutkimustuloksen kanssa: Jäävätkö tukilapset liian vähälle huomiolle erityistä tukea tarvitsevien lasten suuren huomiontarpeen vuoksi? Viitalan (1999, 69) tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajat sen sijaan kokivat, että aika ei riitä riittävän huomion antamiseen erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Tutkimustuloksista ilmeni, että vanhemmat olivat odottaneet integroidussa ryhmässä puhuttavan enemmän erilaisuudesta kuin tavallisessa päiväkotiryhmässä. He olivat kuvitelleet, että integroidussa ryhmässä keskusteltaisiin esimerkiksi erilaisista perheistä ja etnisistä ryhmistä, eikä vain keskityttäisi kyseisen ryhmän lasten välisiin eroavaisuuksiin. Laajempi keskustelu erilaisuudesta antaisi lapsille enemmän näkökulmaa erilaisia ihmisiä kohtaan.

6.3 Kokemuksia ryhmästä

Tutkimustulosten perusteella integroidun ryhmän yksi suurimmista eduista on suvaitsevaisuuteen kasvaminen. Integroidussa ryhmässä lapset oppivat huomioimaan toisiaan ja hyväksymään erilaisuutta. Varhaiskasvatuksella pyritäänkin lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin kasvattamisen lisäksi opettamaan lapsille toisia huomioon ottavaa käyttäytymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 13). Myös muissa tutkimuksissa on tullut ilmi integroidun ryhmän merkitys suvaitsevaisuuden vahvistamisessa ja erilaisuuden hyväksymisessä (Kurki & Törmä 2007, 35; Koivunen 2006, 26; Salmensaari 2002, 51; Jaakola ym. 2010, 38).

Tutkimustuloksien mukaan integroidussa ryhmässä olo laajentaa lapsen ajatusmaailmaa ja on hyväksi tulevaisuuden kannalta. Integraation todettiin myös ehkäisevän ihmisten luokittelemista erilaisiin ryhmiin heidän fyysisten tai psyykkisten eroavaisuuksiensa kautta. Viitalan (1999, 69) ja Nybackan (2002, 25) tutkimuksien mukaan integraatiolla on merkittäviä yhteiskunnallisia ja asenteellisia vaikutuksia. Viitalan ja Nybackan tutkimuksiin osallistuneet olivat sitä mieltä, että integraation myötä asenteet erilaisuutta ja vammaisuutta kohtaan ovat muuttuneet viime vuosikymmenien aikana suvaitsevamiksi. Kun sosiaalinen integraatio toteutuu eli erilaisten ihmisten sosiaalinen etäisyys vähenee, on mahdollista saavuttaa yhteiskunnallinen integraatio. Tällöin kaikilla ihmisillä on aikuisena yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä. (Hautamäki ym. 1993, 141; Jylhä 1998, 11–12.)

Integroidun ryhmän henkilökuntarakenne ja ammattitaitoisuus koettiin tutkimustulosten mukaan hyväksi asioiksi. Erityisopettajan ryhmässä oleminen nähtiin positiiviseksi sekä tukilasten että erityistä tukea tarvitsevien lasten kannalta. Vanhemmat arvostivat henkilökunnan työhön sitoutuneisuutta, intoa erilaisten aktiviteettien järjestämisessä sekä heidän kykyä työskennellä lapsilähtöisesti. Järjestetty toiminta on monentasoista niin, että sekä tukilapsille että tukea tarvitseville lapsilla löytyy sopivasti haasteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa onkin määritelty, että lapselle ominaiset tavat toimia huomioidaan kaikessa toiminnan suunnittelussa ja ne ovat myös kasvattajayhteisön toimintatapoina (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 11, 20–25). Myös Jaakolan ym. tutkimukseen osallistuneet ovat samaa mieltä tämän tutkimuksen kanssa toiminnan riittävästä haasteellisuudesta (Jaakola ym. 2010, 37). Jokaisen yksilöllisesti huomioon ottavan toiminnan järjestäminen todettiin muissa tutkimuksissa kuitenkin haasteelliseksi (Kurki & Törmä, 34, Viitala 1999, 69, Nybacka 2002, 29).

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että integroidussa ryhmässä myös tukilapset hyötyvät erilaisista opetusmenetelmistä. Tukilapsillakin voi olla erilaisia haasteita esimerkiksi kielellisessä kehityksessä, joten ryhmässä käytettävät erilaiset kommunikointimenetelmät tukevat ja nopeuttavat kehitystä. Vaikka haasteita ei olisikaan, erilaisten kommunikointikeinojen käyttö rikastuttaa ja monipuolistaa tukilapsen kommunikointitapoja. Muutoinkin toiminta nähtiin monipuoliseksi ja lapsen kehitystä tukevaksi. Jaakolan ym. (2010, 35) tutkimus osoittaa myös monipuolisten opetusmenetelmien tukevan tukilapsen kehitystä. Kun lasta motivoiva opetusmenetelmä löytyy, on hän kykeneväinen ilmaisemaan omaa temperamenttiaan.

Haastatteluissa mainittiin, että kyseisessä integroidussa ryhmässä lapset jakautuvat ryhmiin pitkälti sukupuolen mukaisesti niin, että tytöt leikkivät keskenään ja pojat keskenään. Jakoja ei tehdä erityistä tukea tarvitsevien ja tukilasten välille. Erityistä tukea tarvitsevilla saattaa olla puutteita sosiaalisissa taidoissa, minkä takia he voivat joskus jäädä leikin ulkopuolelle. Tulosten perusteella siis integroidussa erityisryhmässä sosiaalinen integraatio toteutuu, eli erityistä tukea tarvitsevien ja tukilasten välinen sosiaalinen etäisyys vähenee ja syntyy vuorovaikutus- ja ystävyyssuhteita (Hautamäki ym. 1993, 141, Jylhä 1998, 11–12). Jaakolan ym. (2010, 39) tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat kertoivat kiinnittävänsä huomiota siihen, että erityistä tukea tarvitsevat lapset ja tukilapset ovat keskenään. Näin kukaan ei jää ryhmän ulkopuolelle, vaan kaikki voivat tuntea olevansa saman ryhmän jäseniä.

Tulosten perusteella tukilasten vanhempia mietityttää, ottavatko heidän lapsensa liiallista hoivaajan roolia suhteessa erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Jaakolan ym. opinnäytetyöhön osallistuneen lastentarhanopettajat kertoivat tunnistavansa asian. He sanoivat yrittävänsä ehkäistä tällaisen tilanteen syntymisen kertomalla tukilapsille, että vastuu lapsista kuuluu työntekijöille. (Jaakola ym. 2010, 32–33.)

Ryhmärakenteessa nähtiin olevan parantamisen varaa. Olisi tärkeää, että lasten ikäjakaumaa ja kehitystasoja mietittäisiin kaikkien lasten näkökulmasta. Jaakolan ym. (2010, 32–33) tutkimuksesta tulee myös ilmi asian tärkeys. Tukilapsen kielenkehitystä edistävää olisi samantasoinen leikkikaveri, jolta hän voi saada virikkeitä omaan kielenkehitykseensä.

Tutkimustuloksista tuli esille, että tukilapsien voi olla vaikea saada muodostettua aitoja ja tasavertaisia ystävyys-suhteita integroidussa ryhmässä. Koska ryhmäkoko on pieni, on samalla kehitystasolla olevia lapsia yleensä vain muutama. Lapset eivät kuitenkaan välttämättä tule keskenään niin hyvin toimeen, että heistä tulisi hyviä ystäviä. Tukilasten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten välisten ystävyys-suhteiden sanottiin olevan monimuotoisia. Suhteissa nähtiin paljon hyvääkin, mutta myös huonoa muun muassa tukilapsen ottaman hoivaajan roolin vuoksi. Jaakolan ym. tutkimuksessa tuli myös esille tämä asia. Integroidun erityisryhmän pienen ryhmäkoon vuoksi tukilapsen voi olla vaikea löytää samantyylistä leikkikaveria. Jos kaveria ei löydy, voi tukilapsi kokea yksinäisyyttä ja se voi vaikuttaa hänen itsetuntoonsa. (Jaakola ym. 2010, 44.)

Tutkimuksen tulosten perusteella päiväkotien välisen yhteistyön toivottiin lisääntyvän. Yhteistyö olisi tärkeää esimerkiksi tilanteissa, joissa lasten ryhmäjaot menevät uusiksi. Yhteistyön avulla voitaisiin välttää tilanteet, joissa vanhemmat kokevat joutuneensa valitsemaan esimerkiksi integroidun erityisryhmän kahdesta epämiellyttävästä vaihtoehdosta. Yhteistyötä tekemällä voitaisiin edistää myös aitojen ystävyys-suhteiden syntymistä. Jaakolan ym. (2010, 32–33) tutkimuksessa tuli ilmi, että tukilapset käyvät välillä leikkimässä toisissa ryhmissä. Näin tukilapset voivat saada ystäviä myös muista ryhmistä, jos omasta ryhmästä ei löydy.

6.4 Kasvatuskumppanuus integroidussa erityisryhmässä

Tutkimukseni tuloksien mukaan kasvatuskumppanuuden näyttäytymismuotoja ovat päivittäiset keskustelut lapsen haku- ja tuontitilanteissa, varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut sekä vanhempainillat. Jokapäiväisillä keskusteluilla nähtiin olevan suuri rooli kasvatuskumppanuudessa. Myös Stakesin määritelmän mukaan päivittäisillä keskusteluilla on tärkeä rooli kasvatuskumppanuudessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 31–33). Tuloksista ilmenee, että vanhempainiltoja pidetään tärkeinä tilaisuuksina informaation saamisen kannalta. Niitä saisikin osan mielestä olla enemmän kuin vain keran vuodessa.

Tuloksista ilmeni, että vanhemmat toivoisivat henkilökunnan kertovan lapsesta päivittäin perusasiat, kuten onko lapsi nukkunut tai syönyt. Jos päiväkodissa on tapahtunut jotain erityistä tai henkilökunnalla on huoli lapsesta, olisi asiasta tiedottaminen tärkeää. Puolet vanhemmista sanoi, että eivät aina oikein tiedä, mitä lapset päiväkodissa päivän aikana tekevät. Kasvatuskumppanuus on Stakesin määritelmän mukaan kasvatuksen ammattilaisten ja lapsen van-

hempien tietoista yhteistoimintaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 31–33). Tiedottamisen kautta yhteistoiminta mahdollistuu, jolloin lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista voidaan tehokkaammin edistää. Jotta yhteistoiminta olisi tehokkainta, olisi tärkeää, että vanhemmille tiedotettaisiin myös jokapäiväisistä tapahtumista.

Tuloksien mukaan kasvatuskumppanuuteen ja sen toimimiseen ollaan pääosin tyytyväisiä. Vanhemmat totesivat omalla aktiivisuudella olevan merkittävä vaikutus kasvatuskumppanuuden toimimiseen: mitä aktiivisempia he itse ovat, sitä aktiivisempi henkilökuntakin on. Myös muissa integroiduista ryhmistä tehdyissä tutkimuksissa ilmenee tyytyväisyys kasvatuskumppanuuden toimimista kohtaan (Salmensaari 2002, 37, Kurki & Törmä 2007, 38).

Kasvatuskumppanuuden tärkeimmäksi asiaksi nähtiin avoin kommunikaatio. Myös Kaskelan ja Kekkonen (2006, 38) mielestä yksi kasvatuskumppanuuden tärkeimmistä periaatteista on aito ja avoin vuoropuhelu eli dialogi. Henkilökunnan toiminnassa arvostettiin sitä, että he kykenevät kertomaan vanhemmille sekä positiivisista että negatiivisista asioista avoimesti ja rohkeasti. On tärkeää, että henkilökunnalla on kiinnostusta ja riittävästi aikaa kohdata vanhempia. Lasten kuunteleminen on myös tärkeää että tiedetään, mitkä asiat lapsia oikeasti mietityttävät ja mitkä asiat he kokevat tärkeiksi asioiksi. Lapsia kuuntelemalla henkilökunta osaa kertoa vanhemmille lapsen näkökulmasta päivän tärkeimmät tapahtumat. Kaskela ja Kekkonen (2006, 24) mainitsevat lapsen kuulemisen olevan lähtökohtana lapsen tarinoiden jakamisessa.

Kurjen ja Törmän (2007,40) tutkimuksen mukaan yhteistyössä on enemmän tiedotettavaa silloin, kun lapsi on siirtymässä integroituun erityisryhmään. Myös tämän opinnäytetyön tutkimustuloksista ilmenee sama asia, jota jo aiemmin johtopäätöksissä on ensitieto-otsikon alla eritelty. Tutkimustulokset osoittava myös, että integroidun ja tavallisen ryhmän kasvatuskumppanuudessa ei ole huomattavia eroja. Kurjen ja Törmän (2007, 40) haastattelemien vanhempien mielestä yhteistyössä on pieniä eroja. Kurjen ja Törmän tutkimuksen mukaan integroidussa erityisryhmän arjessa tapahtuu enemmän keskustelua herättäviä asioita. Tämän tutkimuksen mukaan päiväkodin yleinen linja ja käytännöt vaikuttavat enemmän kasvatuskumppanuuden laatuun kuin se, onko ryhmä integroitu ryhmä vai tavallinen ryhmä.

Tutkimuksen tuloksien mukaan sen sijaan on mahdollista, että tukilapsen vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä voi olla eroja verrattuna erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Integroidussa ryhmässä tukilapselle tapahtuviin asioihin ei ehkä kiinnitetä niin paljon huomiota kuin erityistä tukea tarvitsevan lapsen asioihin, eikä niiden nähdä olevan yhtä merkityksellisiä asioita. Näin ajateltuna henkilökunta ei osaa kertoa vanhemmille tukilapsen päivän tapahtumista, ja yhteistyö tukilapsen vanhempien kanssa voi jäädä paljon vähäisemmäksi kuin erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kanssa.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että yksi integroidun ryhmän hyvistä puolista on suvaitsevaisuuteen kasvaminen. Suvaitsevaisuus on tänä päivänä nousut erityisen tärkeään asemaan esimerkiksi erilaisista perheistä ja maahanmuuttajista puhuttaessa. On hyvä, että lapset oppivat jo päiväkodissa kaikkien ihmisten olevan erilaisia. Lasten mennessä kouluun erilaisuus on heille luonnollinen asia, eikä se anna heidän mielestään aihetta kiusata ketään.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kertoivat heidän lapsensa ystävystyneen erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. He kertoivat myös, että tukilapset ja erityistä tukea tarvitsevat lapset leikkivät keskenään. Omat kokemukseni integroiduista ryhmistä ovat hieman toisenlaiset: usein oli niin, että erityistä tukea tarvitsevat lapset leikkivät keskenään ja tukilapset keskenään. Olisi tärkeää, että henkilökunta tietoisesti järjestäisi leikki-ilanteet niin, että samassa leikkiryhmässä olisi sekä tukilapsia että tukea tarvitsevia lapsia. Jos lapset aina jaetaan ryhmiin tuen tarpeen perusteella, on se mielestäni jonkinlaista lokeroimista eikä anna kovin hyvää ajattelumallia tukilapsille.

Mitä enemmän tukilapset ja erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat integroidussa ryhmässä keskenään tekemisissä, sitä enemmän tukilapset oppivat tukemaan erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Tämä on tärkeä taito ja siitä on varmasti hyötyä myös tulevaisuudessa, sillä tukea tarvitsevien lasten määrä on viime vuosien aikana lisääntynyt ja niiden uskotaan lisääntyvän koko ajan. Jos lapset oppisivat tukemaan toinen toisiaan, olisi siitä suuri apu tukea tarvitseville lapsille esimerkiksi koulussa.

Sain haastatteluista sellaisen käsityksen, että osalle vanhemmista oli hieman epäselvää, mitä integraatio käytännössä tarkoittaa. He eivät tieneet, mitä lapset päivän aikana tekevät ja kuinka kaikki toiminta järjestetään, kun lapset ovat fyysiseltä ja psyykkiseltä kehitykseltään eri tasoilla. Tuntuu hieman oudolta, että vanhemmat eivät kunnolla tiedä näistä asioista, vaikka heidän lapsensa on ollut vähintään vuoden integroidussa ryhmässä. Voisi luulla, että näistä asioista kerrottaisiin heti päiväkodin alkaessa. Integroidun ryhmän henkilökunta saattaa pitää näitä asioita itsestäänselvyyksinä eikä huomaa kertoa niistä, eivätkä vanhemmat ehkä kehtaa enää vuoden kuluttua kysyä niistä.

Haastattelujen perusteella minulle jäi hieman sellainen olo, että osa vanhemmista koki joutuneensa pakon edessä valitsemaan integroidun ryhmän. Luulen kuitenkin, että kyseiset tilanteet olivat olleet poikkeustilanteita, sillä päiväkodissa oli lakkautettu ryhmä, ja siinä olleet lapset jouduttiin sijoittamaan muihin ryhmiin. Ei kuitenkaan ole hyvä, jos vanhemmat joutuvat vasten tahtoaan laittamaan lapsensa integroituihin ryhmiin. On tärkeää, että vanhemmilla on oikeanlainen asenne ja ajatukset ryhmää kohtaan, sillä he ovat suurina esimerkkeinä lapsille.

Tukilasten vanhemmat olivat miettineet, kuinka lapsille voi puhua erilaisuudesta ja kuinka päiväkodissa tätä aihetta käsitellään. Tästä tulikin suoraan

mieleeni jatkotutkimusaihe, jonka tavoitteena olisi selvittää, miten integroiduissa ryhmissä käsitellään erilaisuutta. Tutkimustuloksista ilmenee, kuinka integroidulla ryhmällä on monia positiivisia vaikutuksia tukilapsen kehitykselle. Olisikin mielenkiintoista tietää, kuinka syviä nämä vaikutukset ovat ja näkyvätkö ne vielä aikuisiällä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli, että päiväkodin henkilökunta voisi tutkimuksen perusteella kehittää omia toimintatapojaan. Välillä tuntui, että haastateltavat olivat niin tyytyväisiä kaikkeen, että kehitysehdotuksia ei juuri tulisi. Haastattelujen analysointivaiheessa kehitysehdotuksia ja toiveita tuli kuitenkin esille muutamia. Toisaalta, vaikka kehitysehdotuksia ei olisikaan tullut, olisi tästä opinnäytetyöstä hyötyä päiväkodille: kaikki toimintatavat olisivat hyviä nykyisessä muodossaan, eikä niihin tarvitsisi tehdä isoja muutoksia.

Yhteistyö päiväkodin kanssa sujui ongelmitta. He olivat hyvin avoimia tutkimuksen aiheen valinnan ja toteuttamisen suhteen, joten sain itse päättää näistä asioista. Henkilökunta antoi lähettämäni kirjeet vanhemmille ja järjesti päiväkodilta sopivan tilan haastatteluja varten. He myös vastasivat aina kysymyksiini viipymättä ja olivat sitoutuneita tutkimuksen tekemiseen.

Opinnäytetyöprosessi oli hyvin opettavainen kokemus minulle, sillä en ole aikaisemmin ollut tutkijan roolissa. Integroiduista ryhmistä on tehty muutamia tutkimuksia aikaisemminkin, mutta tukilasten näkökulmasta en niitä löytänyt kuin kaksi, joista toista en onnistunut saamaan käsiini. Kirjallisuus tukilapsista ja integroiduista ryhmistä oli melko vähäistä, joten aikaisemmat tutkimukset muodostivat suurimman osan teoriasta. Opin prosessin aikana paljon etenkin haastattelujen tekemisestä, aineiston analysoinnista ja raportoinnista. Myös litterointi oli minulle uusi kokemus.

LÄHTEET

- Asetus lasten päivähoidosta 2§ (16.6.1995/882).
Viitattu 19.1.2013 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle. Jyväskylä: Ps-kustannus. 24–42.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: Ps-kustannus. 25–43.
- Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. Lasten päivähoiton tilannekatsaus syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
Viitattu 10.1.2013 <http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>
- Hammersley, M. 2013. What is qualitative research? Great Britain: MPG Books Group, Bodmin, Cornwall.
- Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S. & Tuunainen, K. 1993. Erityispedagogiikka 1. Erityispedagogiikka tieteenä. Helsinki: WSOY.
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Oppaita 58. Stakes. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn lectura.

Jaakola, M., Kemppainen, P. & Pitkänen, M. 2010. Lastentarhanopettajien käsityksiä tukilapsen psykososiaalisesta kehityksestä integroidussa erityisryhmässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viitattu

18.1.2013.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23994/Jaakola_Kemppainen_Pitkanen_2010.pdf?sequence=1

Jylhä, I. 1998. Yhdessä ja erikseen. Harjaantumisoppilaiden ja ala-asteen oppilaiden yhteistoiminnallisten ryhmien muotoutuminen sekä sosiaalisten integraation toteuttaminen kuvaamataidon opetuskokeilussa. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opa varhaiskasvatukseen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

Kauppinen, M. 1993. Päivähoito. Teoksessa Kauppinen & Sarjanoja (toim.) Eri-ikäinen lapsi päivähoitossa. 3. painos. Helsinki: WSOY. 11–40.

Koivunen, H. 2006. Integraatio päivähoitossa – Lastentarhanopettajien käsityksiä integraatiosta päivähoitossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin yksikkö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viitattu

10.1.2013

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2006/3f67ca_Helsinki_Koivunen_f1644.pdf

Kovanen, P. & Riitesuo, A. 1998. Arviointi ja suunnittelu varhaisvuosien erityiskasvatuksen osaprosessina. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Helsinki: WSOY. 304–316.

Kurki, E. & Törmä, T. 2007. Vanhempien ajatuksia päiväkodin integroidusta erityisryhmästä ja sen arjesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viitattu

10.1.2013.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2007/f9102d_Helsinki_KurkiTrm_07.pdf

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

PhL Laki lasten päivähoitosta 2 a § (25.3.1983/304)

Viitattu 19.1.2013 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lastentarhanopettajaliitto n.d. Toimiva integraatio päiväkodin arjessa. Ohjekirja. Helsinki.

Viitattu

19.1.2013

<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/INTEGRAATIO.PDF>

Leskinen, M. & Viitala, R. 2002. Varhaiserityiskasvatus. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. 11. painos. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto. 81–90.

Neitola, M. 2009. Varhaiskasvatus eilen, tänään ja huomenna. Lastentarhanopettajaliitto 2009. Erityisopettajan asiantuntijuus.

Viitattu

10.1.2013

http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/VARHAISERITYISKASVATUS_ASIANTUNTIJUS%202009.PDF

Nybacka, S. 2002. Päiväkoti-integraatio ammattihenkilöstön arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Viitattu

17.1.2013

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7876/sanyback.pdf?sequence=1>

Pihlaja, P. 1997. Suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Teoksessa Pihlaja, P. & Svärd, P-L. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY.

Salmensaari, S. 2002. ”Siinä on ihan sopivasti niitä molempia sekoitettu.” Päiväkodin integroitu toimintaympäristö vanhempien arvioimana. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Viitattu

17.1.2013.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7963/sannasalmensaari.pdf?sequence=1>

Suhonen, E. 2006. Elämää lähiöpäiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Teoksessa Kontu, E. & Suhonen, E. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino. 47–56.

Svärd, P-L. 1997. Erityisopetus ja kuntoutus osana suomalaista varhaiskasvatusta. Teoksessa Pihlaja, P. & Svärd, P-L. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY. 88–99.

Takala, M. 2006. Uuden profession käyttöönotto varhaiserityisopetuksessa. Teoksessa Kontu, E. & Suhonen, E. (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino. 35–47.

Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Viitattu

18.1.2013

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37835/978-951-39-4743-9.pdf?sequence=1>

Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 9–21.

Stakes. 2009. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen tarkistettu painos. Helsinki: Stakes.

Viitala, R. 1999. Integraatio ja sen toimivuus lastentarhanopettajan arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan lisensiaattityö.

Viitattu

17.1.2013

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7795/1647.pdf?sequence=1>

Viittala, K. 2006. Lapsuus ja erityinen tuki päivähoidossa. Teoksessa Kontu, E. & Suhonen, E. (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino. 9–34.

KIRJE VANHEMMILLE

19.3.2013

Hei vanhemmat!

Olen sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni lapsenne päiväkotiryhmään. Tutkimustehtävänäni on tuoda esille tukilasten vanhempien käsityksiä päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Tutkimuksen tavoitteena on, että päiväkodin henkilökunta voisi tutkimuksen avulla kehittää omaa työtään ja toimintatapojaan.

Tutkimusta varten haluaisin haastatella teitä tukilasten vanhempia suullisesti. Nauhoitan haastattelutilanteet ja litteroin ne jälkikäteen, jotta saan kaiken olennaisen tiedon talteen. Aineiston analysoin haastatteluissa nousseiden teemojen pohjalta. Nauhat tuhotaan analysointivaiheen jälkeen. Haastateltavat eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyössäni, kuten ei myöskään tutkimuksen yhteistyöpäiväkoti.

Mikäli olette kiinnostuneita tulemaan haastatteluun, palauttakaa alla oleva suostumus täytettynä lapsenne ryhmän henkilökunnalle mahdollisimman pian. Haastatteluita olisi tarkoitus tehdä 4-5. Jos halukkaita on enemmän, arvon haastatteluun osallistuvat. Olen haastatteluun osallistuneihin yhteydessä puhelimitse, niin voimme sopia haastattelun ajankohdasta.

Ystävällisin terveisin,
Laura Laitila

Nimi _____

Puhelinnumero _____

Olen kiinnostunut tulemaan haastatteluun Kyllä

Ei

Minut tavoittaa puhelimitse parhaiten klo _____

HAASTATTELURUNKO

- Minkä ikäinen lapsesi on?
- Kuinka kauan lapsesi on ollut integroidussa erityisryhmässä? Oliko hän sitä ennen tavallisessa päiväkotiryhmässä?

Ensitieto ryhmästä:

- Miten lapsesi päätyi integroituun ryhmään?
- oma tahto, työntekijöiden ehdotus?
- Minkälaista tietoa saitte ryhmästä etukäteen? Milloin? Keneltä?
- Mitä tietoa on hyvä kertoa?
- Olisitteko kaivanneet lisää informaatiota?
- Mitä kehitettävää tiedottamisessa/etukäteisvalmisteluissa olisi?

Odotuksia ryhmästä:

- Mitä ajattelitte, kun lastanne pyydettiin ryhmään?
- Olitteko kuulleet muiden kokemuksia?
- vaikuttiko omaan mielipiteeseen?
- Mitä odotuksia ennen päiväkodin alkua?
- negatiivisia, positiivisia
- Pitivätkö odotukset paikkansa?
- Mitä ajattelette nyt integroidusta ryhmästä?
- Jos voisitte valita uudelleen menisikö lapsenne tavalliseen vai integroituun ryhmään, kumman vaihtoehdon valitsisitte? Miksi?

Kokemuksia ryhmästä:

- Mihin olette tyytyväisiä ryhmän toiminnassa?
- Mihin ette ole tyytyväisiä?
- Tukeeko integroitu ryhmä lapsesi kehitystä? Onko haittaa lapsen kehitykselle?
- Millaisia haasteita integroidun erityisryhmän arjessa on?
- Mitä kehitettävää integroiduissa erityisryhmissä olisi mielestänne yleisellä tasolla? Entä lapsenne päiväkodissa?
- Toimiiko kasvatuskumppanuus riittävästi?
- Mitkä asiat ovat tärkeitä kasvatuskumppanuudessa?
- Eroaako kasvatuskumppanuus integroidussa ryhmässä jollakin tavalla kasvatuskumppanuudesta tavallisessa päiväkotiryhmässä?
- Kehitettäviä asioita kasvatuskumppanuudessa?

Loppukysymys:

- Onko mielessäsi jotakin, mitä haluaisit tuoda esille liittyen integroituun ryhmään?